

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди**

«До друку та в світ дозволяю»

проректор з наукової, інноваційної
і міжнародної діяльності
професор С. В. Бережна

Павленко Т. А., Корабель М. Г.

**КРИМІНОЛОГІЯ
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС**

Затверджено редакційно-видавничою
радою Харківського національного
педагогічного університету
імені Г. С. Сковороди
протокол № 2 від 15.02.2023 р.

Харків – 2023

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди**

Павленко Т. А., Корабель М. Г.

**КРИМІНОЛОГІЯ
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС**

Харків – 2023

УДК 343.9

Укладачі:

Павленко Т. А. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри державно – правових дисциплін, кримінального права та процесу, факультету історії та права Харківського національного університету імені Г.С.Сковороди.

Корабель М. Г. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри державно – правових дисциплін, кримінального права та процесу, факультету історії та права Харківського національного університету імені Г.С.Сковороди.

Рецензенти:

Ященко А.М. – професор кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

Шинкарьов Ю. В. – кандидат юридичних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри цивільно-правових дисциплін, трудового та аграрного права Державного біотехнологічного університету.

Методичні рекомендації. Кримінологія. Навчально – методичний комплекс – Х. : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2023. – 91 с.

ВСТУП

Метою дисципліни «Кримінологія» є освоєння студентами основних положень кримінологічної науки, з'ясування її сучасних теоретичних та практичних проблем, пов'язаних із розумінням злочинності, особи злочинця, питань кримінологічної детермінації, жертви злочинів, основних підходів щодо запобігання найбільш поширеним злочинним проявам, прогресивних стратегій протидії злочинності в інших країнах світу.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Кримінологія» є:

1. Визначити теоретико-прикладне поняття злочинності, дослідити масштаби і структуру злочинності в сучасних умовах розвитку держави;
2. Проаналізувати причини та умови злочинності, окремих її видів і конкретних злочинів;
3. Проаналізувати основні методи профілактики злочинності, пріоритетні напрямки й ефективні профілактичні заходи, застосовувані правоохоронними органами, а також проблемні питання організації взаємодії між ними.

У результаті вивчення дисципліни «Кримінологія» студенти повинні відповідно до освітньої програми формуються програмні компетентності:

ІК: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної правничої діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування правових доктрин, принципів і правових інститутів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК6. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК8. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ФК:

СК3. Повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи.

СК4. Знання і розуміння міжнародних стандартів прав людини, положень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини.

СК7. Здатність застосовувати знання завдань, принципів і доктрин національного права, а також змісту правових інститутів, щонайменше з таких галузей права, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.

СК12. Здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції.

СК13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності.

СК14. Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.

СК15. Здатність до самостійної підготовки проектів актів правозастосування.

СК16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

Пререквізити: теорія держави та права, юридична деонтологія, кримінальне право (Загальна частина), правове регулювання організації та діяльності правоохоронних органів.

У результаті опанування змісту навчальної дисципліни здобувачі мають досягнути таких програмових результатів навчання:

ПРН1. Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздальгідь невідомих умов та обставин.

ПРН2. Здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання.

ПРН4. Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми.

ПРН5. Давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин (даних) з достатньою обґрунтованістю.

ПРН7. Складати та узгоджувати план власного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами.

ПРН8. Використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.

ПРН13. Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту.

ПРН14. Належно використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для своєї професійної діяльності.

ПРН20. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ «КРИМІНОЛОГІЯ»

Змістовний модуль 1

Загальна частина

Тема 1. Поняття, предмет, метод та система кримінології. Історія, сучасний стан та перспективи розвитку кримінології.

Предмет кримінології (злочинність, особа злочинця, причини і умови злочинів, жертва злочинів, запобігання злочинності).

Місце кримінології в системи наукового знання. Зв'язок кримінології із науками кримінально-правового циклу (кримінальне право, кримінальний процес, кримінально-виконавче право, криміналістика). Взаємозв'язок із філософією, соціологією, правовою статистикою, адміністративним правом, математикою, психологією та ін.

Система кримінології. Загальна і Особлива частина. Кримінологічна класифікація злочинів.

Історія кримінологічної науки. Основні етапи її розвитку. Вчені, що представляють класичний період (Ч. Беккарія, І. Бентам, Дж. Говард), антропологічну школу (Ч. Ломброзо), соціологічну школу (Е. Дюркгейм, Е. Феррі, Г. Тард, М. Гернет, Д. Дриль, С. Познишев).

Особливості розвитку кримінології у радянський період. Кримінологія сучасної України. Основні кримінологічні центри України. Провідні кримінологи України та напрями їх наукових пошуків.

Поняття методології і методики кримінологічної науки, їх співвідношення. Рівні методології. Методи кримінологічних досліджень.

Тема 2. Злочинність та її основні характеристики

Ознаки злочинності. Визначення поняття злочинності. Кількісні показники злочинності (абсолютні та відносні): рівень, коефіцієнти, «ціна».

Латентність злочинності: рівень, способи визначення, методи усунення.

Якісні показники злочинності (динаміка, структура, характер, географія, топографія). Характеристика сучасної злочинності в Україні та тенденції її поширення.

Тема 3. Детермінація злочинності

Поняття кримінологічної детермінації. Види детермінаційних зв'язків.

Співвідношення понять «детермінанта», «причина», «умова», «криміногенний чинник». Класифікація детермінантів злочинності. Місце фонових для злочинності явищ (алкоголізм, пияцтво, наркоманія, ігроманія, проституція, бродяжництво, безпритульність, бездоглядність) у структурі детермінації злочинності.

Поняття причини злочину. Криміногенна мотивація. Співвідношення мотиву злочину і злочинної мотивації. Потреби, ціннісні орієнтації, установки на вчинення злочину. Поняття умов вчинення злочину. Різновиди умов (умови, що формують криміногенну мотивацію, та умови, які сприяють вчиненню злочину). Конкретна життєва ситуація та її місце в механізмі злочинної поведінки. Привід і зачіпка до вчинення злочину.

Кримінологічна віктимологія – наука про жертву злочину. Поняття віктимності й віктимізації. Види віктимної поведінки. Класифікація жертв злочинів.

Тема 4. Кримінологічна характеристика особи злочинця

Поняття особи злочинця. Співвідношення поняття особи злочинця із поняттями «суб'єкт злочину», «суб'єкт кримінального правопорушення»,

«підозрюваний», «обвинувачений», «засуджений». Соціальне і біологічне в особі злочинця. Значення кримінологічної характеристики особи злочинця.

Структура особи злочинця (соціально-демографічні, кримінально-правові, морально-психологічні ознаки). Класифікація і типологія злочинців, їх значення при вивченні особи злочинця. Основні концепції особи злочинця.

Тема 5. Віктимологія

Визначення поняття віктимології. Пояснення значення термінів: «жертва злочину», «потерпілий», «віктимність», «віктимізація», «віктимологічна профілактика».

Класифікація і типологія жертв злочину. Значення типології жертв злочину.

Тема 6. Запобігання злочинності

Визначення поняття запобігання злочинності. Види запобігання злочинності за: рівнем, масштабом, характером заходів тощо.

Об'єкти запобіжного впливу. Суб'єкти запобігання злочинності. Кримінологічне законодавство у сфері запобігання злочинності в Україні. Загальносоціальне запобігання злочинності. Спеціально-кримінологічне запобігання злочинності. Відмінність кримінологічної профілактики від відвернення та припинення злочинів. Індивідуальне запобігання злочинності.

Віктимологічна профілактика та її особливості. Система запобігання злочинності у провідних країнах світу (США, країни-члени ЄС, Велика Британія, Японія).

Тема 7. Методика кримінологічних досліджень

Організація кримінологічних досліджень. Структура програми кримінологічного дослідження. Етапи кримінологічного дослідження.

Методи кримінологічних досліджень.

Застосування вибіркового спостереження в кримінологічному дослідженні.

Тема 8. Кримінологічне прогнозування та планування

Поняття прогнозування злочинності. Види прогнозів (короткострокові, середньострокові, довгострокові). Методи і способи, що застосовуються під час прогнозування злочинності. Суб'єкти прогностичної діяльності. Поняття планування злочинності та його призначення. Види та суб'єкти планування.

Державні і обласні комплексні програми і плани профілактики злочинності як втілення планування. Сучасний стан планування заходів запобігання злочинності в Україні.

Змістовний модуль 2

Особлива частина

Тема 9. Економічна злочинність та її запобігання

Поняття злочинності проти власності. Кримінологічна характеристика злочинності проти власності. Загальний кримінологічний портрет сучасного злочинця, який вчиняє злочини проти власності. Причини і умови злочинів проти власності. Жертви злочинів проти власності. Напрями запобігання злочинам проти власності.

Тема 10. Організована злочинність та її запобігання

Поняття організованої злочинності. Кримінологічна характеристика організованої злочинності. Причини і умови організованої злочинності.

Протидія організованій злочинності.

Тема 11. Корупційна злочинність в Україні та запобігання їй

Державна антикорупційна політика. Антикорупційне законодавство України. Кримінологічна характеристика корупційної злочинності. Особа злочинця-корупціонера. Детермінація корупційної злочинності. Стратегії запобігання корупційної злочинності. Особливості діяльності суб'єктів запобігання корупційній злочинності.

Тема 12. Кримінологічні засади запобігання рецидивної злочинності

Рецидив злочинів як соціальне і кримінально-правове явище.

Кількісно-якісні показники рецидивної злочинності. Латентність рецидивної злочинності. Жіноча рецидивна злочинність. Рецидивна злочинність неповнолітніх. Феномен «злочинної кар'єри» рецидивістів. Особливості кримінологічних рис особи злочинця-рецидивіста. Типи рецидивних злочинців. Рівні детермінації рецидивної злочинності. Роль місць позбавлення волі в детермінації рецидивної злочинності. Роль кримінальної субкультури в генезі рецидивної злочинності. Поняття, зміст та класифікація об'єктів запобіжного впливу у сфері боротьби з рецидивної злочинності.

Загальносоціальні та спеціально-кримінологічних заходи запобігання рецидивній злочинності.

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовний модуль 1

Загальна частина

Тема 1. Поняття, предмет, метод та система кримінології. Історія, сучасний стан та перспективи розвитку кримінології.

Ключові слова: кримінологія, метод, система, історія кримінології.

Питання для обговорення:

1. Поняття і предмет кримінології.
2. Місце кримінології серед інших наук.
3. Система кримінології.
4. Метод кримінології.
5. Задачі кримінології.
6. Основні періоди у розвитку кримінологічної думки: класичний, антропологічний та соціологічний.
7. Окремі кримінологічні концепції (концепція Л.А.Ж.Кетле, багатофакторна теорія, теорія Е.Дюркгейма, марксистська теорія злочинності ін.)
8. Сучасний період в історії кримінології та основні напрямки її розвитку.
9. Становлення та історичні етапи розвитку кримінологічної науки в Україні.

Спеціальна література:

1. Беккарія Ч. О преступлених и наказаниях. М., 1939.
2. Віденська Е., Дідоренко Е., Розовський Б., Чалий В. Кримінологія: традиції і новації. *Право України*. 1999. №6.

3. Головкін Б.М. Поняття, предмет, система кримінології та її завдання на сучасному етапі розвитку. *Питання боротьби зі злочинністю*. Вип 28, 2014. С. 59-68.
4. Гумін О. Інтегративна функція кримінології у системі наук про людину. *Національний університет «Львівська політехніка»*. 2014. С. 175-181.
5. Джужа О., Кирилюк А. Сучасний погляд на розвиток кримінології. *Право України*. 2003. №2.
6. Дюркгейм Э. Самоубийство. СПб., 1998.
7. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології : теорія і практика : у 3 кн. – Кн. 1 : Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. – К. : Видавничий дім “Ін Юре”, 2007. 424 с.
8. Закалюк А. Про запровадження в Україні кримінологічної експертизи. *Право України*. 1999. №7.
9. Зелінський А. Перспективи подальшого розвитку кримінології. *Право України*. 2001. №1.
10. Коваленко В. В. Сучасний стан та перспективи кримінології : деякі методологічні аспекти. *Кримінологічна теорія і практика : досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення*. Матеріали наук.-теор. конф., 20 бер. 2014 р. Київ : Національна акад. внутр. справ, 2014. С. 5–9.
11. Концепція розвитку кримінологічної науки в Україні на початку ХХІ ст. // Інформ. бюлетень Координаційного бюро з проблем кримінології Академії правових наук України. 2002. № 5.
12. Кримінологія : навч.-метод. посіб. для студентів денного (заочного) відділення економіко-правового ф-ту першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 081 «Право» / Б. М. Орловський.– Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2020. 150 с.
13. Мельничук Т. В. Постмодерністська парадигма кримінології. *Сучасна кримінологія: досягнення, проблеми, перспективи* : матеріали Міжнар. наук. конф., 9 груд. 2016 р. Харків : Право, 2016. С. 172–173.

14. Поклад В. І., Звонюк О. С. Соціологічні та психологічні аспекти кримінології : монографія /за заг. ред. О. М. Литвинова. Сєверодонецьк : РВВ ЛДУВС імені Е. О. Дідоренка, 2020. 202 с.
15. Рущенко І. П. Соціологія злочинності — нова галузь вітчизняної соціології. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2000. № 10. С. 277–284.
16. Рущенко І., Поклад В. Наука про злочинність: українські реалії. *Український соціологічний журнал*. 2011. № 1-2. С. 3–8.
17. Тимчук О. Л. Філософські засади сучасної кримінології: методологічні аспекти. *Вісник Південного регіонального центру Національної Академії правових наук України*. 2016. № 7. С. 185–194.
18. Черней В.В. Кримінально-правові та кримінологічні засади запобігання злочинам у сфері діяльності небанківських фінансових установ в Україні : монографія / В. В. Черней ; Нац. акад. внутр. справ. - Київ : Центр учбової літератури, 2014. 454 с.

Тема 2. Злочинність та її основні характеристики

Ключові слова: злочинність, кількісні та якісні показники злочинності, латентна злочинність.

Питання для обговорення:

1. Поняття злочинності, її ознаки та види.
2. Співвідношення злочинності і злочину (кримінального правопорушення).
3. Кількісні і якісні показники (характеристики) злочинності. Їх значення для вивчення злочинності.
4. Поняття латентної злочинності. Види та рівні латентної злочинності.
5. Фактори, що обумовлюють латентну злочинність. Методи дослідження латентної злочинності.

б. Стан та тенденції злочинності в Україні на сучасному етапі.

Практичні завдання

1. На території однієї з адміністративно-територіальних одиниць у 2021 році було вчинено 300 злочинів. У 2022 році цей показник становив 200 злочинів. Визначіть темп абсолютного росту (зниження) злочинності за цей період.

2. На території однієї з адміністративно-територіальних одиниць проживає 4000 жителів, з них 800 – особи, що досягли 14-річного, 500 – 16-річного, 400 – 18-річного віку. Протягом 2021 року на її території було вчинено 20 злочинів. Визначіть коефіцієнт злочинності на території цієї адміністративно-територіальної одиниці за зазначений період часу з розрахунку на 1000 населення.

3. *Вкажіть прийоми та способи виявлення латентної злочинності відносно кримінальних правопорушень:*

- кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи;
- проти власності;
- у сфері господарської діяльності;
- проти громадської безпеки;
- проти громадського порядку та моральності;
- у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

4. За рік у країні зареєстровано 540 тис. злочинів, їх учинили 250 тис. злочинців. Серед них 33 тис. жінок; 32 тис. – неповнолітніх; ніде не працювали і не навчалися – 87 тис. осіб. Серед зареєстрованих злочинів 340 тис. – корисливих, 21,5 тис. – насильницьких, 39 тис. – корисливо-

насильницьких. Групова злочинність становила 66 тис. злочинів, рецидивна – 46 тис. злочинів. У містах учинено 376,6 тис., у сільській місцевості – 121,6 тис. злочинів. Кількість нерозкритих злочинів становила 226,4 тис., злочинів у сфері економіки – 39,9 тис.

На основі наведених даних визначте структуру злочинності та її характер за соціально-демографічними, кримінально-правовими і кримінологічними показниками. Які тенденції простежуються при аналізі структури злочинності за цими даними?

5. В Україні протягом чотирьох років було зареєстровано таку кількість злочинів:

2018 р. – 701 902;

2019 р. – 840 447;

2020 р. – 784 096;

2021 р. – 793 104.

Обчисліть динаміку злочинності в Україні за ці роки базисним і ланцюговим способом.

6. *Чи залежить динаміка злочинності в області протягом двох років від наступних обставин? Якщо залежить, то як саме?*

- зростання цін на продовольчі товари;
- зміни температури повітря в різні пори року;
- посилення кримінальної відповідальності за найпоширеніші кримінальні правопорушення – крадіжку, хуліганство, пограбування тощо;
- призначення нового прокурора області;
- тимчасове припинення робота деяких великих промислових підприємств;
- несвоєчасна, із затримками на кілька місяців, виплата заробітної плати на підприємствах та «бюджетникам»;
- суттєве збільшення кількості міцних спиртних напоїв, що були продані населенню останнім роком;

- збільшення штатної чисельності оперативних працівників та слідчих області та підвищення посадових окладів цієї категорії працівників;
- посилення відповідальності за кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг;
- підвищення сонячної активності;
- несвоєчасна виплата пенсій;
- посилення митного і прикордонного контролю.

7. Оцініть як змінилися рівень та структура злочинності у 2022 р. у порівнянні з 2021 р.

Орієнтовний перелік джерел, що можуть стати у нагоді при підготовці відповіді на питання:

- Вплив війни на злочинність в Україні. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3536394-vpliv-vijni-na-zlocinnist-v-ukraini.html>
- МВС: рівень злочинності в Україні знизився. 1 червня 2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/06/1/7349890/>
- Інформація щодо стану законності за 6 місяців 2022 року. URL: <https://petropotg.dp.gov.ua/novini-ta-podiyi/novini/informatsiia-shchodo-stanu-zakonnosti-za-6-misiatsiv-2022-roku>
- Під час війни злочинність в Україні знизилась на 25% у порівнянні з минулим роком. URL: <https://hromadske.radio/news/2022/08/02/pid-chas-viyny-zlochynnist-v-ukraini-znyzylas-na-25-u-porivniani-z-mynulym-rokom>

8. Використовуючи офіційні статистичні дані звітностей судових або правоохоронних органів, визначте питому вагу:

- злочинності неповнолітніх;
- кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи;
- кримінальних правопорушень, попереджених на стадії готування чи замаху;
- кримінальних правопорушень, вчинених з мотивів расової, національної та релігійної нетерпимості;
- кримінальних правопорушень, пов'язаних із насильством у сім'ї.

Спеціальна література:

1. Андрушко А.В. Геронтологічна злочинність: кримінологічна характеристика, детермінація та запобігання : монографія / А. В. Андрушко ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. В. М. Поповича. - Ужгород : Ліра, 2011. 247 с.
2. Леоненко Т.Є. Злочинність і релігія: кримінологічне дослідження : монографія / Тетяна Євгенівна Леоненко. - Запоріжжя : Кругозір, 2015. - 699 с.
3. Литвак О. М. Злочинність, її причини та профілактика. К. : Україна, 1997. 167 с.
4. Орлов Ю.В. Сутність та поняття злочинності: від фрагментації до інтеграції наукового знання. *Forum Prava*, 2017. (5). 271–278.
5. Поклад В. Методологія і методика вивчення латентної злочинності. – Луганськ, 2007.
6. Попович В. Теоретико-методологічний рівень розробки проблеми латентності злочинів. *Право України*. 1999. №11.
7. Руценко І. П. Соціологія злочинності. Харків : Національний університет внутрішніх справ, 2001. 370 с.
8. Сосніна О.В. Злочинність як суспільно небезпечна поведінка. *Часопис Київського університету права*. № 4 . 2011. С. 335-338.
9. Улик О.Г. Злочинність в Україні: фактори, тенденції, протидія (2002-2014 рр.) : [монографія] / Кулик О. Г., Наумова І. В., Бова А. А. ;

Держ. НДІ МВС України. - Київ : ДНДІ МВС України, 2015. 362 с.

10. Фролова О. Г. Злочинність і система кримінальних покарань (соціальні, правові та кримінологічні проблеми й шляхи їх вирішення за допомогою логіко-математичних методів) : навч. посіб. К. : АртЕк, 1997. 208 с.
11. Юзікова Н.С. Суспільство і злочинність неповнолітніх у розрізі епох (від Давнини і Середньовіччя до ХХІ століття): [монографія] / Н. С. Юзікова ; Дніпропетр. нац. ун-т ім. Олеся Гончара. - Дніпропетровськ : Ліра, 2015. 327 с.

Тема 3. Детермінація злочинності

Ключові слова: детермінація, причини та умови злочинності.

Питання для обговорення:

1. Поняття кримінологічної детермінації.
2. Класифікація причин та умов злочинності.
3. Загальні чинники сучасної злочинності в Україні.

Практичні завдання

1. Які твердження видаються вам найбільш правильними і чому?
 - а) причини і умови злочинності обумовлені економічними факторами;
 - б) причинами злочинності є негативні впливи мікросередовища на особу: сім'ї, школи, оточення та індивідуальні особливості особи;
 - в) в суспільстві відсутні соціальні причини злочинності;
 - г) дефекти суспільної свідомості впливають на злочинність.

2. Назвіть причини і умови злочину, проаналізувавши наведені дані з кримінальних справ:

ПРИКЛАД 1. Іванова зрадила свого чоловіка, з яким прожила разом 9 років і пішла до Дубіна. Чоловік Іванової тяжко переживав розрив зі своєю дружиною і просив її повернутися. Іванова заявила своєму колишньому чоловіку, що вона вагітна від Дубіна і повертатись не збирається. Розгніваний такою заявою, чоловік ножем наніс Івановій декілька ударів в груди, від яких вона померла на місці події. Судово-медична експертиза встановила, що потерпіла не була вагітною. Додаткові дані: чоловік Іванової – 1982 р. народження, має середньо – спеціальну освіту, працював охоронцем в приватній фірмі, за характером – інтроверт.

ПРИКЛАД 2. Засуджений за розбій Букач неодноразово звертався до лікаря з проханням видати йому ліки, які містять наркотичні речовини, і кожного разу отримував відмову. Вирішивши за це помститися, Букач підстеріг лікаря біля медпункту і наніс йому декілька ударів кулаком в обличчя, спричинивши легкі тілесні ушкодження.

3. Визначте механізми впливу на злочинність наступних соціальних процесів і факторів: безробіття, високих темпів соціальної диференціації, змін в економічній свідомості (орієнтація на матеріальне благополуччя, особисту ініціативу, індивідуалізм), різкого зниження обсягів виробництва, зниження асигнувань на соціальні програми, високих темпів інфляції, відкрита збройна агресія РФ проти України.

4. Громадянину Бикову пред'явлено звинувачення у вчиненні корисливого кримінального правопорушення: він викрав смартфон і запасні деталі з майстерні, де працював. На досудовому розслідуванні і в судовому засіданні було виявлено, що Биков ріс і виховувався у несприятливому оточенні: батько залишив дружину і дитину, якій було лише три роки. Мати вела аморальний спосіб життя, досить часто вдома розпивала з чужими

людьми спиртні напої, вихованням сина не займалася. Незабаром її було засуджено за крадіжку. Хлопчик жив у бабусі. У школі він вчився погано, залишався на другий рік. Пізніше був направлений до профтехучилища. Свій вільний час проводив на вулиці з хлопцями, старшими за віком, почав пити, грати в азартні ігри. Двічі був засуджений за крадіжку і хуліганство. У виправній колонії Биков закінчив 11 класів і здобув фах слюсаря по ремонту побутових приладів.

Після відбування покарання працевлаштувався в майстерню «Техноком». В майстерні практикувалося безквитанційне обслуговування населення, часто організовувалися застілля. Облік дефіцитних деталей був відсутній, до майстерні могли вільно входити сторонні люди. Одного разу Биков зустрів приятелів, з якими відбував покарання. Погрожуючи розправою, вони вимагали від нього повернення старого карткового боргу. Тоді Биков викрав із майстерні телефон, продав його, а гроші віддав у сплату боргу.

У чому полягає причина вчинення Биковим нового кримінального правопорушення? Які умови цьому сприяли? Які моменти викликали у нього рішучість вчинити крадіжку?

5. Спробуйте узагальнити інформацію ЗМІ про «резонансні» злочини у м. Харкові за останні кілька років і визначте причини і умови цих злочинів.

Спеціальна література:

1. Головкін Б.М. Про детермінацію злочинності. *Часопис Київського університету права*. № 1. 2020. С. 274-280.
2. Денисов С.Ф. Детермінанти злочинності і моделі кримінологічної превенції злочинів молоді : монографія / С. Ф. Денисов ; Класич. приват. ун-т. - Запоріжжя : Вид-во КПУ, 2010. - 396 с.
3. Вознюк А.А. Кримінально-правові ознаки організованих груп і злочинних організацій : монографія / Вознюк Андрій Андрійович ; Нац.

акад. внутр. справ. - Київ : НАВС, 2015. - 191 с.

4. Батиргарєєва В.С.. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинності осіб без визначеного місця проживання в Україні : монографія / В. С. Батиргарєєва, О. В. Дубович ; Нац. акад. прав. наук України, НДІ вивч. проблемзлочинності ім. В. В. Сташиса. - Харків : Право, 2015. 260 с.
5. Зелінський А.Ф., Оніка Л.П. Детермінація злочину. Харків: УкрЮА, 1994. С. 4.
6. Кальман О.Г., Христич І.О. Правова статистика: підручник. Харків: Право, 2004. С. 267.
7. Медицький І.Б. Вплив соціальних факторів на злочинність в умовах становлення незалежної Української держави. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 - кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. Київський національний університет внутрішніх справ. Київ, 2006.
8. Оніщенко Н.М. Правовий світогляд і політика (сучасна реальність, бачення на перспективу). *Бюлетень Міністерства юстиції*. 2014. № 2. С. 94-96.
9. Рабінович П.М., Бачинський Т.В. Формування основ правового світогляду, правової свідомості та правової культури шкільної молоді (теоретико- й соціолого-правове дослідження). Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ держ. буд-ва т а місцев. самовряд. НАПрН. Серія 1. *Дослідження та реферати*. Вип. 29. Львів: ЛОБФ «Медицина і право», 2015. С. 26.
10. Стан українського суспільства: цивілізаційний вимір / О.Г. Злобіна, Н.В. Костенко, М.О. Шульга та ін.; за ред. М.О. Шульги. Київ: І-т соціолог. НАН України. 2017. С. 15-17.
11. Шепетько С.А. Вплив організованої злочинності на соціальноекономічну ситуацію в Україні : [монографія] / С. А.

Шепетько, О. М. Юрченко ; Міжвідом. н.-д. центр з проблем боротьби з орг. злочинністю при Раді нац. безпеки і оборони України. - Київ : МП Леся, 2015. - 251 с.

Тема 4. Кримінологічна характеристика особи злочинця

Ключові слова: детермінація, причини та умови злочинності.

Питання для обговорення:

1. Поняття особи злочинця та її ознаки.
2. Кримінологічна характеристика особи злочинця.
3. Класифікація злочинців.
4. Індивідуальна злочинна поведінка. Детермінанти та механізм індивідуальної злочинної поведінки.
5. Співвідношення соціального та біологічного в особі злочинця.

Практичні завдання

1. *Аналізуючи наведені приклади, визначте, чи всі ознаки, що характеризують особу злочинця, знайшли в них відображення:*

ПРИКЛАД 1. Тюріна – мати трьох малолітніх дітей, працювала в ательє пошиття верхнього одягу для жінок. Після примірки замовниці, Тюріна побачила, як та вийшла з примірочної кабіни, залишивши сумку. Скориставшись її відсутністю, Тюріна викрала із сумки 4000 грн.

Тюріній, 43 роки, освіта середньо-спеціальна, раніше не судима. За місцем роботи характеризується позитивно, користується в колективі повагою. Факт крадіжки грошей пояснила тяжким матеріальним становищем, тим, що виховує одна дітей і вимушена допомагати своїй старій матері.

ПРИКЛАД 2. Раніше судимий за шахрайство Коновалець працював комерційним директором приватної автотранспортної організації. Він

систематично отримував хабарі від водіїв за найбільш вигідні рейси. За допомогою бухгалтера, постійно не доплачував водіям заробітну плату, обертаючи різницю на свою користь. Податківцю, що прибув за скаргою одного із звільнених водіїв, дав хабара.

Коновалець має вищу освіту, одружений, дітей не має. За характером є людиною конфліктною та власною.

ПРИКЛАД 3. Студент коледжу Фролов вирішив розбагатіти шляхом вимагання. Вислідивши, коли шестилітній Сашко - онук сусідки вийшов один погуляти, він затягнув хлопчика в лісосмугу, прив'язав його там до дерева, а під двері сусідки підсунув листа з вимогою принести у вказаний час 3000 грн. за звільнення її онука. В момент передачі грошей Фролов був затриманий.

Фролов виховувався в неповній сім'ї: батько залишив сім'ю, коли йому було 2 роки. За характером Фролов був спокійний, безконфліктний. Друзів не мав, особливого інтересу до навчання не проявляв.

2. В чому відмінність особи злочинця від законослухняної особи і особи, яка вчинила не кримінальне правопорушення?

3. Які основні критерії класифікації злочинців ви знаєте? Обґрунтуйте необхідність класифікації злочинців за характером і ступенем їх суспільної небезпеки.

4. *Які з наведених нижче ознак і властивостей особи злочинця належать до соціально-демографічних, морально-психологічних і кримінально-правових ознак:* 1) вид кримінального правопорушення; 2) наявність колишньої судимості; 3) стать; 4) корисливо-насильницька спрямованість поведінки; 5) вік; 6) потреби; 7) умисна вина; 8) особливості інтелектуальної, вольової, емоційної сфер; 9) жорстокість; 10) повторність учинення злочину; 11) освіта; 12) співучасть в організованій злочинній групі;

13) зайнятість; 14) індивідуальні умови життя винного; 15) інтереси; 16) сімейний стан; 17) ставлення до праці; 18) правовий нігілізм; 19) схильність до істерії; 20) розкаяння; 21) брехливість; 22) спеціальний рецидив.

5. Яке значення має кримінологічна характеристика особи злочинця:

- для закону про кримінальну відповідальність;
- в процесі виконання покарання і звільнення від нього;
- для профілактики злочинів:
- криміногенного суб'єкта;
- особи, яка вже відбула покарання.

6. Дайте розгорнуту характеристику механізму злочинної поведінки (взаємозв'язок властивостей особи і конкретної життєвої ситуації, що призвело до злочину) у наведених далі випадках:

1. Іваненко був звільнений з роботи за скороченням штатів. Мав дружину-інваліда і двох дітей-школярів. У центрі зайнятості населення не зареєструвався (на слідстві пояснив: «Я в ці центри не вірю»). Вирішив підробляти на ринку, але, не маючи зв'язків і навичок, витратив останні гроші. Намагався викрасти візок з майном, бо «не міг прийти додому з пустими руками», але був затриманий.

2. Сокирко вдерся до квартири Куріпко, коли вдома була тільки його дружина, і вимагав від неї грошей. У цей час додому прийшов Куріпко, незважаючи на опір, затримав Сокирка і відвів у поліцію. Дорогою Сокирко благав відпустити його, казав, що «буде вдячний, поки не здохне». Суд, з огляду на те, що Сокирко раніше не засуджувався, засудив його до позбавлення волі, але звільнив від відбування покарання з випробуванням. За три дні Сокирко вислідив Куріпко і, вдаривши ножем, вбив його.

Спеціальна література:

1. Артеменко О.М. Типологія особи злочинця-військовослужбовця,

який порушив порядок проходження військової служби. *Питання боротьби зі злочинністю*. № 34. 2017. С. 118-128.

2. Веселуха В. Виникнення, розвиток та сучасні проблеми кримінальної віктимології. *Право України*. 1999. №6.
3. Гель А., Клименко Н. Деякі аспекти дослідження особи засудженого до позбавлення волі. *Право України*. 2001. №7.
4. Гурджі Ю. Проблеми правового становища жертви злочину у кримінальному судочинстві. *Вісник Верховного суду України*. 1999. №4.
5. Дан А.В. Кримінологічна характеристика особи злочинця, що вчиняє злочин, пов'язаний з використанням малолітньої дитини для заняття жебрацтвом. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових статей*. 2018. Вип. 47. С.141-154.
6. Ковальчук К.О. Особа злочинця в насильницьких злочинах: кримінологічний аналіз. 2022. С. 117-120.
7. Козлюк Л. Г. Соціально-демографічна характеристика злочинців, які вчинили статевий злочин щодо неповнолітнього. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 10. С. 245–248.
8. Колб О. Про деякі правові та соціальні аспекти ресоціалізації осіб, звільнених з місць позбавлення волі. *Право України*. 2001. №8.
9. Куликович А.Ю. Значення психологічних ознак особи злочинця: кримінологічний аналіз. *Південноукраїнський Правничий Часопис*. 2018. С. 58-60.
10. Мойсеєва О. Віктимність неповнолітніх як психолого-правова проблема. *Право України*. 2000. №7.
11. Нікітіна-Дудікова Г.Ю. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики у злочинах проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2021. № 53. С. 128=131.

12. Нікітін Ю.В., Нікітіна І.В. Співвідношення соціального та біологічного у дослідженні характеру поведінки особи злочинця. *Кримінально-правове забезпечення сталого розвитку України в умовах глобалізації : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 12-13 жовтня 2017 р. Харків : УДФСУ, 2017. С. 443-446.*
13. Шалгунова С.А. Особа злочинця за уявленнями дореволюційних вітчизняних юристів: антропологічна та соціологічна школи. *Право і суспільство*. 2011.№ 6. С. 157-164.
14. Шалгунова С. А. Особа насильницького злочинця : вітчизняний та зарубіжний досвід вивчення: монографія. Д. : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Ліра-ЛТД, 2011. 472 с.

Тема 5. Віктимологія

Ключові слова: віктимологія, жертва, віктимність, віктимізація.

Питання для обговорення:

1. Віктимологія як напрям кримінології.
2. Відмінність понять “жертва” і “потерпілий”.
3. Сутність поняття “віктимність особи”.
4. Поняття “віктимізація”.
5. Основні види віктимної поведінки жертви.
6. Типологія жертв злочинів.
7. Значення вивчення особи потерпілого.

Практичні завдання

1. Здійсніть ранжування рівня віктимності наведених категорій осіб за специфікою їх занять: інкасатор, дізнавач, слідчий, бізнесмен великого, середнього і малого бізнесу, суддя, працівник ДАІ, працівник рибоохорони,

водій таксі, викладач, касир магазину, лікар швидкої допомоги, член організованої злочинної групи, кілер, шахтар.

2. Знайдіть у Кримінальному кодексі України статті, де законодавець враховує «вину» потерпілого як обставину, що пом'якшує відповідальність злочинця.

3. Проаналізуйте запропоновані джерела (перелік орієнтовний) та запропонуйте узагальнений портрет жертви домашнього насильства.

- Загальні індивідуально-психологічні особливості жертв насильства в сім'ї. URL: <https://pechersk.kyivcity.gov.ua/news/5287.html>

- Гуркова А.В. Кримінологічна характеристика домашнього насилля в контексті новел вітчизняного кримінального законодавства. Правовий вісник України «КРОК». 2020. № 38. URL: <https://lbku.krok.edu.ua/index.php/krok-university-law-journal/article/view/267/222>

- Характеристика кривдника, яким чиниться насильство в сім'ї. URL: <https://podil.kyivcity.gov.ua/news/2320.html>

- Мілорадова Н.Е. Загальна характеристика феноменів домашнього насильства Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи : зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Сєверодонецьк : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2021. № 3 (56). Т. 2. С. 195-207. URL:

https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/11421/Zahalna%20kharakterystyka%20fenomeniv%20domashnoho%20nasylystva%20Teoretychni%20i%20prykladni%20problemy%20psykhohohii%20ta%20sotsialnoi%20roboty_Miloradova_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Кузнецов М.Г. Віктимологічний портрет жертви домашнього насильства, що є небезпечним для життя. Вісник пенітенціарної асоціації України. 2019. № 1(7). URL:

<https://visnykpau.com/index.php/journal/article/view/292/211>

4. Брич познайомився з Лободою і попросив дозволу проводити її додому. По дорозі вони розпили пляшку вина, після чого Брич зажадав вступити з Лободою у статевий зв'язок, на що вона відповіла відмовою. Почувши це, Брич вдарив Лободу по обличчю, вона впала, вдарилась потилицею об бордюр і через кілька годин від отриманої травми померла.

Яку роль у механізмі даного злочину відіграла поведінка Лободи?

5. До кризового центру було направлено громадянку Жиліну, яка була побита своїм чоловіком. Їй було нанесено легкі тілесні ушкодження з короткочасним розладом здоров'я. Таке побиття було вчинено не вперше.

Які мають бути дії працівників кризового центру?

Спеціальна література:

1. Віктимологія : навч. посібник/ В.В. Голіна, Б.М. Головкін, М.Ю. Валуйська та ін.; за ред. В.В. Голіни і Б.М. Головкіна. – Х.: Право, 2017- 343 с.
2. Голіна В.В. Соціальні та психологічні чинники кримінологічної віктимізації в Україні. *Вісник Академії правових наук України*. 2007 р. №3(50). Х. : Право / голов. ред.: В. Я. Тацій, прав. наук України Акад., 2007. С. 185-193
3. Головкін Б.М. Віктимність як основна категорія віктимології. *Журнал східноєвропейського права*. 2015. вип. 20. С. 6-13.
4. Головкін Б. М. Віктимна поведінка жертв злочинів / Б. М. Головкін // *Проблеми законності : зб. наук. пр.* / М-во освіти і науки України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2016. Вип. 135. с. 124-136
5. Головкін Б. М. Як стають жертвами злочинів. *Проблеми законності : зб. наук. пр.* / М-во освіти і науки України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого,

2017. Вип. 136. с. 161-172.

6. Джужа О.М. Запобігання злочинам: кримінологічно-віктимологічна парадигма : монографія. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2015. 331 с.
7. Декларация Основных принципов правосудия для жертв преступлений и жертв злоупотребления властью - принята Генеральной Ассамблеей 29.11.1985 (резолюция 40/34) по рекомендации Седьмого Конгресса.
8. Запобігання злочинності (теорія і практика) : навч. посіб. / В. В. Голина; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого.— Х. : Право, 2011. 120 с.
9. Конгрессы ООН по предупреждению преступности и уголовному правосудию: [сб.материалов]: в 3 книгах/ НАПрНУ; НИИ изуч. пробл. преступности; кол. сост.: В.В. Голина, М.Г. Колодяжный; под общ. ред. В.В. Голины.—К.: Ред. журн. «Право Украины»; Х.: Право, 2013
10. Кримінологічна віктимологія: Навчальний посібник / Моїсєєв Є.М., Джужа О.М., Василевич В.В. та ін.; За заг. ред. проф. О.М. Джужі.— К.: Атіка, 2006.— 352 с. 48
11. Потерпілий від злочину (міждисциплінарне правове дослідження) / Колектив авторів. За заг. ред. Ю.В. Бауліна, В.І. Борисова. Х.: Вид-во Кроссрод, 2008. 364 с.
12. Предупреждение преступности и уголовное правосудие в контексте развития: реальность и перспективы международного сотрудничества (Перечень соответствующих мер по предупреждению преступности) - Записка Генерального Секретаря Восьмому Конгрессу ООН по предупреждению преступности и обращению с правонарушителями - Документ A/ Conf.144/9 13 июня 1989 35 с.
13. Сметаніна Н. В., Рябокінь О.М. Віктимна поведінка жертв «злочинів ненависті». *Часопис Київського університету права*. 2016. № 1. С. 281 – 284.
14. Теслик Н. М. Віктимологія : навчальний посібник. Суми : Сумський

- державний університет, 2021. 71 с.
15. Христенко В.Е. Психологія жертви. – Харків, 2001.
 16. Христин І. О. Сучасний стан латентної віктимності в Україні. *Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". Серія: Економічна теорія та право : зб. наук. пр. / Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Я. Мудрого". Х. : Право, 2012. 2012. № 4 (11). С. 196-204.*
 17. Христин І. О. До питання про деякі складові віктимності особистості [Текст] / І. О. Христин, Л. О. Шевченко. *Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". Серія: Економічна теорія та право : зб. наук. пр. / Національний університет "Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого". - Х. : Право, 2012. 2012. № 2 (9). С. 276-282.*
 18. Юрченко О. Ю. Проблеми безпеки дітей в соціальних мережах та Інтернеті (віктимологічний аспект). *Порівняльно-аналітичне право : електрон. фахове наук. видання. 2013. № 3-1. С. 336-338.*
 19. Юрченко О. Ю. Проблеми захисту жертв злочинів у європейських країнах та США. *Порівняльно-аналітичне право : електрон. фахове наук. видання. 2013. № 3-2. С. 332–335.*
 20. Юрченко О. Ю. Аналіз державної політики щодо захисту прав жертв від насильницьких злочинів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету: електрон. фах. наук. вид. С. 107-109.*
 21. Юрченко О. Ю. Роль віктимної поведінки потерпілих при вчиненні тяжких насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.08 / О. Ю. Юрченко; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Х., 2004. 16 с.
 22. Як не стати жертвами злочинних проявів насильницького і корисливого характеру: Пам'ятка для громадян / Розробники: В.В. Голіна та ін. – К.: Концерн «Видавничий Дім Ін Юре». 2004. – 48 с.

23. Кулик К. Д. Віктимологічна характеристика жертв розбещення неповнолітніх в Україні. Порівняльно-аналітичне право. 2019. № 4. С. 343-348.

Тема 6. Запобігання злочинності

Ключові слова: запобігання злочинності, попередження злочинності, профілактика злочинності, протидія злочинності.

Питання для обговорення:

1. Поняття «запобігання злочинності», його основні завдання. Кримінологічна політика держави.
2. Види запобігання злочинності: загальносоціальне, спеціально-кримінологічне, індивідуальне.
3. Основні напрями спеціально-кримінологічного запобігання: профілактика, відвернення, припинення.
4. Об'єкти запобігання злочинності: їх характеристика, властивості, класифікація.
5. Система суб'єктів запобігання злочинності, основні напрями їх діяльності.
6. Віктимологічна профілактика злочинів.
7. Методи спеціально-кримінологічного запобігання злочинності.

Практичні завдання

1. Аналіз криміногенної ситуації в одному зі «спальних» районів міста Харків засвідчив, що за останні 3 роки в ньому на 12% збільшилась кількість квартирних крадіжок. Переважна більшість з них (91%) вчинялася вдень, коли власники квартир були відсутні.

Які заходи спеціально-кримінологічного запобігання можуть бути розроблені з цього приводу співробітниками служби дільничних офіцерів поліції та органами місцевого самоврядування?

2. Яким, на Ваш погляд, може бути партнерство громадськості й поліції в запобіганні злочинності? Запропонуйте конкретні заходи в цій сфері.

Які нормативно-правові акти, спрямовані на залучення громадськості до запобігання злочинності, Вам відомі?

3. Про який різновид попереджувальної діяльності йдеться у наведених нижче випадках залежно від стадій розвитку злочинних посягань і можливості усунення криміногенних явищ. Обґрунтуйте свою відповідь:

- Пасмор звернувся до поліції із заявою, що Ликов пропонує йому гроші у розмірі 10 тис. доларів США за вбивство Супрун. При передачі грошей Ликова було затримано.

– робітник механічного заводу Юсупов був засуджений за систематичне розкрадання матеріальних цінностей, які вивозив з території заводу, використовуючи залізничний порожняк. Органи попереднього слідства направили адміністрації заводу подання, в якому вказали на необхідність старанного догляду «порожняка» перед виїздом з території заводу з метою недопущення розкрадання запасних частин;

– безробітний Титов з метою виготовлення і збуту у великих розмірах фальшивих грошей установив у себе вдома необхідний пристрій і поліграфічне обладнання, придбав гравірувальний інструмент, цинк, фарби, спеціальний папір та ін. На цій стадії учинення злочину його було затримано і засуджено до позбавлення волі;

– у неповнолітнього Колба був виявлений щоденник, де йшлося про те, що він має намір украсти з тиру пістолет і використати його для розбійних нападів. Працівники поліції вилучили пістолет з тиру. Дізнавшись про це, Колб відмовився від продовження злочинної діяльності;

– громадяни Панін та Москаль домовилися пограбувати пункт обміну валют, про що стало відомо працівникам поліції. Під час розбійного нападу злочинці були затримані.

4. Прочитайте опис конфліктної ситуації і проаналізуйте її. Дайте юридичну кваліфікацію дій учасників конфлікту. Чи можливо було запобігти трагічним наслідкам?

Демидов з дружиною прогулювався по парку. Біля ставка на сонці «відпочивала» напідпитку компанія. Вони вже неабияк «прийняли» і займалися приготуванням шашлику. Дружина Демидова скривилася, дивлячись на них, – особи, дійсно, не дуже симпатичні.

- Ти чого морщишся? - Далі пішла колоритна нецензурна лайка. Дісталось і дружині Демидова, і самому Демидову. Якби Демидов був один, він би, мабуть, стерпів образливу лексику, але поруч була дружина. Це міняло справу, Демидов підскочив до сидячого на землі кривдника і вдарив його ногою по голові. Той знепритомнів. Його друзі почали бити Демидова. Дружина відчувала себе як на сеансі фільму жахів. Від страху вона втратила дар мови і не могла поворухнутися. Випадкові перехожі обходили бійку стороною, ніхто не втручався. Від побоїв Демидов помер. За фактом його вбивства і зґвалтування його дружини було розпочато кримінальне провадження, проте знайти злочинців не вдалося.

5. Ознайомтесь з твором Ч. Беккарія «Про злочини і покарання» та знайдіть пропозиції автора що стосуються протидії злочинності.

Спеціальна література:

1. Анциперова І.І. Боротьба зі злочинністю у сфері інтелектуальної власності: досвід США. *Проблеми протидії злочинності у XXI столітті: вітчизняний та міжнародний досвід : матер. міжнар. симпозіуму*. Чернігів, 2015. С. 205–207.

2. Бандурка О.М., Литвинов О.М. Протидія злочинності та профілактика злочинів: Монограф. – Х., 2011.
3. Британська О.В. Поняття, напрями та заходи запобігання злочинності неповнолітніх в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 5 . 2020. С. 292-294.
4. Бугера О. І. Кримінологічні засади використання мережі Інтернет для запобігання злочинності: дис. ...д-ра юр. наук: 12.00.08 / Інститут держави і права імені В. М. Корецького, 2020. С. 310
5. Голіна В. В. Запобігання злочинності: проблеми оптимізації соціальної активності. *Вісник Академії правових наук України*. 2006. № 3 (46). С. 206–214.
6. Джужа О.М. Запобігання злочинам: кримінологічно-віктимологічна парадигма : монографія. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2015. 331 с.
7. Дідківська Г.В. Співпраця України в міжнародній системі запобігання злочинності. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 4. С. 98-101.
8. Дмитренко Н.А. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинності у збройних силах України. Дис. канд. юрид. наук. Одеський державний університет внутрішніх справ. 2020. 235 с.
9. Запобігання злочинності (теорія і практика): навч. посіб. / Голіна В.В. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2011. 120 с.
10. Запобігання насильницьким злочинам проти працівників органів внутрішніх справ України : монографія / Є. О. Гладкова ; [за заг. ред. О. М. Литвинова] ; Кримінол. Асоц. України. - Харків : Золота миля, 2014.
11. Кальман О. Г., Козьяков І. М., Куц В. М., Лизогуб Б. В., Мірошніченко С. С. Проблеми протидії злочинності : підручник / за ред. проф. О. Г. Кальмана. Харків : Новасофт, 2010. 347 с.
12. Карчевський М.В. Протидія злочинності в Україні (2013-2020): інфографіка. Київ: ВАІТЕ, 2021. 312 с.
13. Коваль І.М. Суб'єкти запобігання злочинності. *Юридичний*

науковий електронний журнал. 2021. № 10. С. 32-33.

14. Корягіна А. Запобігання злочинності як різновид соціально-профілактичної діяльності. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 11. С. 191-196.
15. Колодяжний М. Г. Насильницькі вимагання майна в Україні: кримінологічна характеристика, детермінація та запобігання : монографія / М. Г. Колодяжний; за ред. В.В. Голіни. Х. : Крессроуд, 2010. 288 с.
16. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинності осіб без визначеного місця проживання в Україні : монографія / В. С. Батиргарєєва, О. В. Дубович ; Нац. акад. прав. наук України, НДІ вивч. проблемзлочинності ім. В. В. Сташиса. - Харків : Право, 2015. - 260, с.
17. Литвак О. М. Державний вплив на злочинність: Кримінологічно-правове дослідження. К., 2000.
18. Литвинов О. М. Загальносоціальний вектор у механізмі протидії злочинності та фактори, що його обумовлюють. *Вісник Харків. нац. ун-ту внутр. справ*. 2008. Випуск 41. С. 111–117.
19. Медицький І. Запобігання злочинності : навч. посібник. Івано-Франківськ, 2008. С. 111–112.
20. Медицький І. Б. Запобігання злочинності : навч. посіб. ІваноФранківськ, 2014. 231 с.
21. Міщенко С.Г. Роль кримінальної юстиції в протидії злочинності: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. К., 2011.
22. Однолько і. в. Теоретичні засади запобігання злочинності. *Юридичний вісник*. 4 (29) 2013. С. 143-147.
23. Орлов Ю. В. Політико-кримінологічна теорія протидії злочинності : монографія. Харків : Діса плюс, 2016. 656 с.
24. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : закон

- України : станом на 15 трав. 2015 р. : відповідає офіц. тексту. - Харків : Право, 2015.
25. Протидія злочинам у сфері службової діяльності (кримінологічні, кримінально-правові і кримінально-процесуальні проблеми) : [монографія] / [О. М. Костенко та ін.] ; Нац. акад. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. - Київ : Наукова думка, 2014. – 317 с.
 26. Протидія торгівлі людьми : навч. посіб. / Грищенко С. В. ; Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. - Чернігів : Лозовий В. М. [вид.], 2015. - 223 с. 5. Запобігання вчиненню злочинів особами, які перебувають під адміністративним наглядом : монографія / Ковальов С. І. - Хмельницький : Хмельниц. ун-т упр. та права, 2015. 173 с.
 27. . Пузиревський Є. Б. Проблеми запобігання військовим злочинам. *Вісник ХНУВС*. 2010. № 4 (51). С. 128–134.
 28. Фіалка М.І. Неповнолітня злочинність: сучасний стан та напрямки профілактики. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2013. № 5.
 29. Шевченко О.А. Запобігання злочинам як один із пріоритетних напрямів протидії злочинності. *Право і суспільство*. 2012. № 3. С. 194–197.
 30. Якімова С.В. Попередження чи запобігання: дискусійні питання понятійного апарату сучасної української кримінології. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. № 3 , 2008. С . 1-9.

Тема 7. Методика кримінологічних досліджень

Ключові слова: кримінологічні дослідження, методи кримінологічних досліджень.

Питання для обговорення:

1. Організація кримінологічних досліджень
2. Методи кримінологічних досліджень
3. Застосування вибіркового спостереження в кримінологічному дослідженні

Практичні завдання

1. Що таке програма кримінологічного дослідження? Підготуйте Проєкт такої програми.

2. Сплануйте, організуйте та проведіть самостійне дослідження одного з кримінально-криміногенних феноменів¹. Підготуйте звіт про виконану роботу.

3. Розробіть проєкт анкети для вивчення громадської думки про причини та умови вчинення кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, що вчиняються з корисливих мотивів.

4. У яких випадках і при вивченні яких проблем можливе застосування методів спостереження та експерименту при проведенні кримінологічних досліджень?

Спеціальна література:

1. Дія права : інтегративний аспект : монографія ; кол. авторів ; відп. ред. Н.М. Оніщенко. – К. : Видавництво “Юридична думка”, 2010. 360 с.

¹ Кримінально-криміногенний феномен для аналізу обирається студентом самостійно за погодженням з викладачем.

2. Закалюк А.П. Про запровадження в Україні кримінологічної експертизи. *Право України*. 1999. № 7. С. 100.
3. Закалюк А.П. Методологічні проблеми підвищення якості законотворення в Україні засобами науково-кримінологічної експертизи. *Вісник Академії правових наук України*. 1996. № 7. С. 68 – 77.
4. Коростельова Л.А. Криза реплікації. сучасний стан розвитку кримінологічних досліджень. *Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка*. 2022. Вип.1(97). С. 50-58.
5. Костицький М. В. Філософсько-правові питання методології юридичної науки. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2011. № 3. С. 13–27.
6. Кучук А. М. Аксиологічний підхід до дослідження правових явищ.
7. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 9. С. 116–120.
8. Лукашевич С. Ю. Евристичний потенціал синергетичної парадигми в методології кримінологічних досліджень. *Сучасні кримінологічні дослідження : методи, напрями, перспективи : матеріали Міжнар. наук.-практ. круглого столу*, 14 лист. 2019 р. Київ : ДНДІ МВС України. 2019. С. 28–31.
9. Мельник М. Прикладні аспекти співвідношення кримінально-правового і кримінологічного прогнозування. *Право України*. 2005. № 3. С. 64-67.
10. Основи методології та організації наукових досліджень: навч. посіб. / за ред. А.Є. Конверського. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
11. Панченко Л.Ф., Самовілова Н.О. Інформаційні технології як фактор прозорих та відтворюваних досліджень. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. 2017. Вип. № 3. С. 207-213.
12. Пілюшенко В.Л. Наукове дослідження : організація, методологія,

інформаційне забезпечення : навчальний посібник / В.Л. Пілюшенко, І.В. Шкрабак, Е.І. Словенко. К. : Лібра, 2004. 344 с.

13. Семенюк О.Г. Комплексний підхід як методологічна основа дослідження проблем забезпечення охорони державної таємниці. *“Інформація і право”* № 2 (21)/2017. С. 116-123.
14. Сосков Р. М. Методологія дослідження кримінологічних проблем: особливості та структура. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2015. № 2. С. 305–312.
15. Тімохіна Н. Особливості системи методів кримінологічного дослідження. *Новітні кримінально-правові дослідження*. 2017. Р. 5. С. 254-257.
16. Шейко В.М., Кушнарєнко Н.М. Організація та методика науководослідницької діяльності. Підручник. К.: Знання-прес, 2002. 295 с.

Тема 8. Кримінологічне прогнозування та планування

Ключові слова: кримінологічні прогнозування, планування.

Питання для обговорення:

1. Поняття, види та значення кримінологічного прогнозування.
2. Методи прогнозування злочинності: екстраполювання (екстраполяція), експертна оцінка, моделювання.
3. Поняття та види кримінологічного планування боротьби зі злочинністю.

Практичні завдання

1. Дайте аргументовану відповідь на питання, яких фахівців слід запросити в якості експертів для складання прогнозів злочинності неповнолітніх в масштабах країни, міста, району.

2. Визначте, яку інформацію необхідно зібрати для складання прогнозу поведінки особи, що звільнилася з місця позбавлення волі після відбування покарання за зґвалтування.

3. Досліджуючи особистість неповнолітніх правопорушників, дослідники встановили, що близько 20 % із них виховувались у неповних сім'ях (без одного чи двох батьків).

Чи достатньо цих даних для висновку про те, що неповна сім'я є одним із криміногенних факторів формування особи злочинця? Що являє собою контрольна група і яким вимогам вона повинна відповідати за таких умов?

4. Групі вчених і практичних працівників було доручено підготувати довгостроковий прогноз про злочинність в області. У їх розпорядження надавалися такі дані:

- статистичні дані та результати вибіркового дослідження не менш ніж за 5 попередніх років, що характеризують стан і тенденції соціальних процесів, які стали інтенсивно впливати на злочинність;
- статистичні дані і результати вибіркового дослідження, які характеризують рівень, структуру і динаміку злочинності не менш ніж за 5 попередніх років в цілому, а також за видами, за контингентами злочинців, за територіальним розподілом, за об'єктом посягання, за мотивацією і способами і т.д.;
- статистичні дані, які характеризують обсяг, структуру, тенденції практики застосування заходів профілактики і кримінально-правових заходів за той же період;

- проект даних про передбачувані на прогнозований період зміни, які відбулися за 5 попередніх років, у правовому регулюванні, організації і ресурсному забезпеченні боротьби зі злочинністю та їх впливом на стан злочинності;

- аналіз даних про нові види злочинів, нові форми та способи злочинних дій.

Яким методом прогнозування у даному випадку слід користуватися?

Чи достатньо цих матеріалів для побудови кримінологічного прогнозу?

5. Групі вчених і практичних працівників було доручено підготувати короткочасний прогноз щодо злочинності у місті на наступний рік. Вони використовували статистичні дані про злочинність у місті за минулий рік; відомості про осіб, які були засуджені до позбавлення волі; дані про територіальну поширеність злочинів; перелік підприємств, де зареєстровано найбільше правопорушників.

Яким методом прогнозування у даному випадку слід користуватися?

Чи достатньо цих матеріалів для побудови кримінологічного прогнозу?

6. У місті Києві планується провести в найближчі 2-3 роки великий міжнародний спортивний захід. Визначте, які види кримінологічних прогнозів варто виконати, щоб бути готовим до можливих ускладнень криміногенної ситуації.

Спеціальна література:

1. Аналіз та прогноз злочинності: конспект лекцій. Київ: НАВС, 2015.
2. Бабенко А.М. Кримінологічне прогнозування як основа для планування запобігання злочинності в регіонах. *Право та державне управління*. 2014. № 3 (16). С. 60–63.
3. Бесчастний В.М. Прогноз криміногенної ситуації в Україні в середньостроковій перспективі. *Вісник Чернівецького факультету*

Національного університету «Одеська юридична академія». 2017. № 1. С. 193–202.

4. Білоусова О. Моделювання кримінологічне. Кримінологічний довідник: довід. вид. / за заг. ред. О. М. Бандурки ; за заг. ред. О. М. Литвинова. Х. : Діса плюс, 2013.
5. Василевич В. В. Теоретичні проблеми кримінологічного прогнозування. *Науково-інформаційний вісник*. 2012. № 5. С. 118-123.
6. Василевич В. В. Методи прогнозування злочинності в установах виконання покарань. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2013. Вип. 25. С. 57-66.
7. Вацлавович В.В. Теоретичні проблеми кримінологічного прогнозування. *Право*. 2012. № 5. С. 53–64.
8. Голіна В.В., Лукашевич С. Ю., Колодяжний М. Г. Державне програмування і регіональне планування заходів запобігання злочинності в Україні / за заг. ред. В.В. Голіни. Харків: Право, 2012. 304 с.
9. Голіна В.В. Кримінологічна політика як основа розробки теорії і практики запобігання злочинності в Україні. 2016. 192 с.
10. Дунас М. О. Організаційно-правові проблеми з організації запобігання злочинів у сфері господарської діяльності, що вчиняються службовими особами. *Приватне та публічне право*. № 1. 2019. С. 148–152.
11. Дяченко Н. Прогнозування як функція державного управління / Н.Дяченко. Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком. за заг. ред. О.Б. Кіреєвої. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. С. 71–74.
12. Литвинов О. М. Соціально-правовий механізм протидії злочинності в Україні : монографія. Х. : Вид-во Харк. нац. ун-ту внутр. справ, 2008. 446 с.

13. Литвинов О.М., Гладкова Є.О. Кримінологічна футурологія: постановка проблеми. *Вісник Кримінологічної асоціації України: зб. наук. праць*. № 2 (23). 2020. С. 129–137.
14. Методика кримінологічного аналізу злочинності в Україні / О. М. Джужа, О. Г. Кулик, В. В. Василевич та ін; за заг. ред. О. М. Джужі. К.: Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2006.
15. Орлов Ю.В. Планування кримінологічне. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2016. № 2 (7). С. 358–360
16. Підготовка інформаційно-аналітичних документів в органах внутрішніх справ України/ МВС України. НАВСУ; П.П.Підюков, В.Д.Сущенко, О.А.Лупало, П.Я.Кондратьєв, М.О.Свірін, Л.М.Шестопалова, В.Ю.Котляр, І.Б.Шкутько; За заг. ред. Я.Ю.Кондратьєва. К., 2005. 87с.
17. Політика у сфері боротьби зі злочинністю України: теретичні та прктичні проблеми: монографія / за заг. ред. проф. П.Л. Фріса та проф. В.Б. Харченка. Івано-Франківськ - Харків: Прикарпатський нац. ун-т імені Василя Стефаника, 2016. С. 162–178.
18. Соціально-економічні наслідки епідемії ВІЛ/СНІДу в Україні: нові прогнози/ Український ін-т соціальних досліджень Британська рада в Україні. М-во Великої Британії у справах міжнародного розвитку (DFID).- Київ, 2003.- 146с.
19. Тарасевич Ю.В. Кримінологічне прогнозування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 8. С. 565-567.
20. Шакун В.І. Урбанізація і злочинність: монографія. К. 1996. 290 с.

Змістовний модуль 2

Особлива частина

Тема 9. Економічна злочинність та її запобігання

Ключові слова: економічна злочинність, ознаки економічної злочинності, причини та умови економічної злочинності, попередження економічної злочинності.

Питання для обговорення:

1. Поняття, правова природа та кримінологічна характеристика структури економічної злочинності.
2. Основні ознаки та детермінанти економічної злочинності.
3. Попередження економічної злочинності

Спеціальна література:

1. Базуряк І. М. Економічна злочинність та її ознаки. *Науковий вісник ЛьвДУВС*. 2008. № 2Ю. С. 279.
2. Бойко А. М. Детермінація економічної злочинності в Україні в умовах переходу до ринкової економіки (теоретико-кримінологічне дослідження) : монографія / А. М. Бойко. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. 380 с.
3. Грицишен Д.О., Супрунова І.В., Лисак С.П. Економічна злочинність як суспільне явище та загроза державній безпеці. *Інвестиції: практика та досвід*. № 24/2020. С. 140-151.
4. Дем'янчук О.П. Піраміда Маслоу як методологія пояснення політичної участі. *Наукові записки НаУКМА*. 2012. Т. 134: Політичні науки. С. 12-16.
5. Дунас М. О. Організація діяльності правоохоронних органів у протидії злочинам у сфері господарської діяльності, що вчиняються службовими особами. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 1. С. 174–176.
6. Іващенко В. Міжнародні та національні питання кримінальної відповідальності за фальшивомонетництво. *Вісник академії управління МВС*. № 1. 2007.

7. Ісламська модель бухгалтерського обліку в умовах глобалізації: напрями адаптації в Україні [Текст]: автореф. дис.... канд. екон. наук: 08.00.09 / Грицишен Д.О.; Житомир. держ. технол. ун-т. Житомир, 2010. 21 с.
8. Йосипів Ю.Р. Деякі питання запобігання економічній злочинності. *Актуальні проблеми діяльності ДСБЕЗ та підготовки фахівців для її підрозділів*. 2012. №02/03. С. 123-126.
9. Кальман О. Г. Стан і головні напрямки попередження економічної злочинності в Україні: теоретичні та прикладні проблеми : монографія / О. Г. Кальман. Е Х. : Гімназія, 2003. 352 с.
10. Коваленко В. В. Профілактика економічної злочинності в Україні: концептуальні засади, організаційно-правові основи, проблеми управління : монографія. Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. 420 с.
11. Кравчук С. Основні причини поглиблення економічної злочинності в Україні/ С. Кравчук. *Право України*. 2002. № 11. С. 54-55.
12. Кузьмін Р. Р. Запобігання злочинам у сфері господарської діяльності : монографія. Київ : Нац. акад. внутр. справ., 2012. 408 с.
13. Мельник В., Гаруст Ю. Як в Україні карають за економічні злочини. Іскра. URL: <http://iskra.kiev.ua/iskra.html?act=article&id=18371>.
14. Мельничук Т.В. Ціна економічної злочинності: проблемні аспекти визначення та застосування. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2013. № 5. С. 189-193.
15. Ніпіаліді О. Профілактика економічної злочинності як важливий напрямок діяльності правоохоронних органів: стан, тенденції, проблеми. *Актуальні проблеми правознавства*. № 4 (24)/2020. С. 61-67.
16. Павленко Т.А., Дунаєва Т.Є. Деякі аспекти протидії злочинності у сфері економіки. *Сучасні проблеми фінансового моніторингу : збірник матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (23*

- листопада 2018 р.). Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, ТОВ «ТО Ексклюзив», 2018. – 160 с. С. 80-82.
17. Пилипенко Н. В. Поняття та ознаки економічного злочину. *Вісник Запорізького юридичного інституту*. 2009. № 1. С. 60.
 18. Попович В. М. Економіко-кримінологічна теорія детінізації економіки: монографія / В. М. Попович. Ё Ірпінь : Академія державної податкової служби України, 2001. 524 с.
 19. Протидія економічній злочинності / П. І. Орлов, А. Ф. Волобуєв, І. М. Осика, Р. Л. Степанюк та ін. Ё Х. : ХНУВС, 2004. 568 с.
 20. Рашидова С.С. Визначення феномену і поняття «потреба». *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2015. Вип. 5. С. 106-121.
 21. Франчук В.В. Історикоправові аспекти виникнення деяких видів економічної злочинності / С.Я. Бурда. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія юридична. 2009. Вип. 4. С. 214-223.
 22. Юртаєва К.В. Сучасні тенденції економічної злочинності в Україні ХНУВС. *Вісник кримінологічної асоціації України*. № 2 (19). Харків. 2018 р. С.109-113.

Тема 10. Організована злочинність та її запобігання

Ключові слова: організована злочинність, ознаки організованої злочинності, причини та умови організованої злочинності, протидія організованій злочинності.

Питання для обговорення:

1. Поняття і кримінологічна характеристика організованої злочинності.
2. Детермінанти організованої злочинності.

3. Протидія організованим злочинності.

Спеціальна література:

1. Афанасенко С.І., Стойков І.М. Види та класифікація організованої злочинності. Південноукраїнський правничий часопис. 2014. № 4. С. 22–26.
2. Бусол О. Ю. Міжнародний досвід побудови та функціонування спеціалізованих органів з протидії високопосадовій злочинності (в контексті незалежності Державного бюро розслідувань в Україні) / URL:http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2269:mizhnarodnij-dosvid-pobudovi-ta-funktsionuvannya-spetsializovanikh-organiv-z-protidiji-visokoposadovij-zlochinnosti&catid=8&Itemid=350
3. Верченко Л.С. Система та компетенція правоохоронних органів США, які протидіють організованій злочинності. *Право і суспільство*. 2009. № 5. С. 141–147.
4. Ганжа О. О. Протидія оперативними підрозділами ОВС України діяльності організованих груп, які готують вчинення крадіжок із квартир громадян : дис. а канд. юрид. наук : 12.00.09. Х., 2014. 225 с.
5. Грохольський В.Л. Управління діяльністю спеціальних підрозділів МВС України по боротьбі з організованою злочинністю : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07 / Національний ун-т внутрішніх справ. Харків, 2004. 425 с.
6. Даньшин І. М. Усталені форми злочинності: кримінологічний нарис / І. М. Даньшин. Харків : Акта, 2002. 109 с.
7. Закалюк А. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн. Київ: Ін Юре, 2007. 102 Кн. 2 : Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів. 712 с.
8. Калиновська Я.О. Сучасні види організованої злочинності

- загальнокримінальної спрямованості. *Forum Prava*. 2017. (5). С. 164–168
9. Колодяжний М. Г. Сучасний зарубіжний досвід громадського впливу на злочинність : монографія / М. Г. Колодяжний ; за ред. В. В. Голіни. Х. : Право, 2017. 252 с.
 10. Литвиненко В., Пригун П., Гуцалюк М. Концептуальні засади протидії організованій злочинності і корупції на сучасному етапі розвитку України. *Публічне право*. 2020. № 1 (37). С. 124-135.
 11. Макавчук Ф. Ф. Запобігання та протидія організованій злочинності у військовій сфері. *Вісник прокуратури*. 2011. № 7. С. 60.
 12. Макаренко Н.К. Організована та професійна злочинність в Україні: взаємозумовленість і взаємовплив. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2016. № 2 (12). С. 94-100.
 13. Мельниченко А.М. Досвід Великобританії щодо протидії організованій злочинності та можливості його використання в українських реаліях. *Актуальні проблеми правового забезпечення протидії злочинності*. Харків, 2020. С. 65-67.
 14. Мінняйло Н.С. Зарубіжний досвід запобігання організованій злочинності. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2013. Вип. 660 : Правознавство. С. 144–149.
 15. Мінняйло Н.С. Межі застосування поняття «організована злочинність» в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2015. № 14. Т.2. С. 75-78.
 16. Марисюк К.Б., Черепущак В.В. До питання про поняття «організована злочинність». 2019. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2020/feb/20948/16.pdf>
 17. Мельничук Т. В. Організовані форми злочинної діяльності у зовнішньоекономічній сфері: кримінологічне дослідження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Одеса, 2009. 20 с.

18. Толкач А.М. Міжнародний досвід кримінально-правової боротьби з організованою злочинністю. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 6. С. 163-166.
19. Турчин Т. Організована злочинність: кримінологічна характеристика, детермінація й запобігання. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 4. С. 211–215.
20. Федосов Е. В. Узагальнена класифікація організованих злочинних угруповань. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2013. № 1. С. 93–102.
21. Філяніна Л.А. Міжнародне співробітництво у боротьбі з організованою злочинністю. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 2. С. 417–425
22. Шамота М. В. Виявлення та розслідування вимагань, що вчиняються організованими злочинними угрупованнями : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Одеса, 2016. 20 с.
23. Шостко О.Ю. Адміністративний підхід як один із напрямів запобігання організованій злочинності у Нідерландах. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) : наук. практ. журн. Київ*. 2008. Вип. 18. С. 108–118.
24. Шостко О.Ю. Аналіз ефективної діяльності системи кримінальної юстиції у сфері протидії організованій злочинності в окремих європейських країнах. *Проблеми законності*. 2009. № 1. С. 180.
25. Шостко О. Ю. Протидія організованій злочинності в Європейських країнах : монографія Х. : Право, 2009. 400 с.
26. Шум С.С. Структура насильницької злочинності в Україні. *Право та державне управління*. 2021. № 1. С. 116–124.

Тема 11. Корупційна злочинність в Україні та запобігання їй

Ключові слова: корупція, корупційна злочинність, ознаки корупційної злочинності, причини та умови корупційної злочинності, запобігання корупційній злочинності.

Питання для обговорення:

1. Поняття корупції та корупційних правопорушень.
2. Кримінологічна характеристика корупційної злочинності й особи корупціонера.
3. Детермінанти корупційної злочинності.
4. Запобігання корупційній злочинності

Спеціальна література:

1. Безрутченко В.С. Історичний шлях виникнення корупції, різноманітність поглядів на проблему визначення дефініції цього явища URL: Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/bozk/18text/g18_32.htm
2. Брич Л. Кваліфікація ухилення від сплати обов'язкових внесків держави - Львів, 1998 - С. 61.
3. Бусол О.Ю. Протидія корупційній злочинності в Україні у сучасний період : монографія. Київ : Ін Юре, 2014. 564 с.
4. Бусол О. Ю. Міжнародний досвід побудови та функціонування спеціалізованих органів з протидії високопосадовій злочинності (в контексті незалежності Державного бюро розслідувань в Україні) / URL:http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2269:mizhnarodnij-dosvid-pobudovi-ta-funktsionuvannya-spetsializovanikh-organiv-z-protidiji-visokoposadovij-zlochinnosti&catid=8&Itemid=350
5. Василевич В. В. Тенденції корупційної злочинності в Україні. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 9 груд. 2016

- р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2016. С. 25–28.
6. Войтович І.І. Методологічні засади дослідження корупційної злочинності у сфері воєнної безпеки. *Юридична наука*. № 3(105)/2020. С. 12-18.
 7. Гадойбоев С.А. Поняття і причини корупції серед особового складу органів внутрішніх справ України. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2012. № 5. С. 36–40.
 8. Гаращук В. М., Мухатаєв А. О. Актуальні проблеми боротьби з корупцією в Україні: монографія. Харків: Право, 2010. 144 с.
 9. Дем'янчук О.П. Піраміда Маслоу як методологія пояснення політичної участі. *Наукові записки НаУКМА*. 2012. Т. 134: Політичні науки. С. 12-16.
 10. Ільєнок Т.В. Боротьба з корупцією: міжнародний досвід. *Юридична наука*. 2013. № 2. С. 71–77
 11. Кваша О.О. Корупція та організована злочинність: обґрунтування зв'язку. *Правова держава*. Вип. 21. С. 335-342.
 12. Коваленко В.В. Кримінологічна характеристика корупційної злочинності в Україні та запобігання їй. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2020. № 3(9). С. 206-215.
 13. Корупційні та інші злочини, що вчиняються у сфері виконання покарань: кримінологічна характеристика та запобігання : навч. посібник / за ред. д. ю. н., проф. О. Г. Колба. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2019. 444 с.
 14. Корупція в Україні. Експрес аналіз за результатами опитування. Економічна правда. 2018. URL : <http://www.epravda.com.ua/>.
 15. Кушнар'єв І.В. Причини та умови корупції. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 88-96.
 16. Лаптеакру В.Д. Борьба с коррупцией в Республике Молдова (социальные, уголовные и криминологические аспекты). Автореф. дисс. канд. юрид. наук. Кишинэу, 1998.

17. Литвиненко В., Пригун П., Гуцалюк М. Концептуальні засади протидії організованій злочинності і корупції на сучасному етапі розвитку України. *Публічне право*. 2020. № 1 (37). С. 124-135.
18. Мельник М.І. Хабарництво: загальна характеристика, проблеми кваліфікації, удосконалення законодавства. К.: Парламентське видавництво. 2000. С. 163-164.
19. Мельник М.І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії : монографія. Київ : Атіка, 2001. 304 с.
20. Михайленко Д. Г. Протидія корупційним злочинам засобами кримінального права: концептуальні основи : монографія / Д. Г. Михайленко. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. 582 с.
21. Новіков О. Світовий досвід функціонування спеціалізованих антикорупційних органів. Ефективність державного управління : збірник наукових праць. 2015. Вип. 43.
22. Романюк Б.В. Світовий досвід створення та функціонування інституцій з попередження та боротьби з корупцією. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2010. Вип. 22. С. 3–12. У
23. Чубенко І. Зарубіжний досвід боротьби з корупцією в органах виконавчої влади. *Вісник державної служби України*. 2003. № 1. С. 81–87.
24. Шевченко О.В. Поняття корупційної злочинності в Україні. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2011. № 1(74). С. 179–186.
25. Шевченко О. В. Основні принципи протидії корупції. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2011. № 1 (5). С. 129–133.
26. Шило С. Кримінологічні напрями запобігання корупції в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 9. С. 237-242.
27. Шостко О. Ю. Кримінологічна характеристика корупційної злочинності в Україні. *Питання боротьби зі злочинністю*: зб. наук. пр. 2014. Вип. 28. С. 69–78.

Тема 12. Кримінологічні засади запобігання рецидивної злочинності

Ключові слова: рецидивна злочинність, ознаки рецидивної злочинності, причини та умови рецидивної злочинності, запобігання рецидивній злочинності.

Питання для обговорення:

1. Поняття рецидивної злочинності.
2. Кримінологічна характеристика рецидивної злочинності й «особи рецидивіста».
3. Детермінанти рецидивної злочинності.
4. Запобігання рецидивній злочинності

Спеціальна література:

1. Батиргарєєва В.С. Кримінологічні засади запобігання рецидивній злочинності в Україні. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. Харків. 2010. 46 с.
2. Батиргарєєва В.С. Кримінологічні засади запобігання рецидивній злочинності в Україні [Текст] : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Батиргарєєва Владислава Станіславівна ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Х., 2010. 450 с.
3. Батиргарєєва В.С. Кримінологічні засади запобігання рецидивній злочинності в Україні. Питання боротьби зі злочинністю : збірник наукових праць. Вип. 19. Харків : Право, 2010. С. 116–126.
4. Батиргарєєва В. Рецидив злочинів за кримінальним законодавством України і зарубіжних країн: порівняльний аналіз. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/4983/1/Baturgareeva_147.pdf

5. Богатирьова О.І. Пробація як перспективний напрям політики держави у сфері боротьби зі злочинністю. *Політика у сфері боротьби зі злочинністю*. Івано-Франківськ, 2014. С. 274–276.
6. Богатирьов А.І. Зарубіжний досвід запобігання злочинності в місцях несвободи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Серія ПРАВО. Випуск 42. С. 205-208.
7. Голіна В.В. Рецидивна злочинність в Україні: причини та попередження. *Вісник правових наук України*. 1999. № 1. С. 189–196.
8. Даньшин І.М. Усталені форми злочинності : кримінологічний нарис. Харків : Акта, 2002. 109 с.
9. Коваленко Н.В. Пробація як захід кримінально-правового впливу на рецидивістів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 2. С. 197-199.
10. Колб Л.О. Про деякі практичні аспекти кримінологічної характеристики злочинів, вчинених у сфері виконання покарань України. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2020. № 1(11). С. 224-231.
11. Копотун І. М. Пенітенціарна злочинність на сучасному етапі розвитку держави. *Правові реформи в Україні : реалії сьогодення* : зб. матеріалів IV Всеукр. наук.-теорет. конф. (Київ, 11 жовт. 2012 р.) / Навчально-науковий інститут права та психології НАВС. Київ, 2012. Ч. I. С. 81–83.
12. Копотун І.М. Зарубіжний досвід запобігання злочинам, що призводять до надзвичайних ситуацій у виправних колоніях. *Порівняльно-аналітичне право*. 2013. № 3. С. 260–264.
13. Корупційні та інші злочини, що вчиняються у сфері виконання покарань: кримінологічна характеристика та запобігання : навч. посібник / за ред. д. ю. н., проф. О. Г. Колба. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2019. 444 с.

- 14.Кримінологічні та оперативно-розшукові засади запобігання злочинам і правопорушенням, що вчиняються персоналом виправних колоній : Монографія. / О.Г. Колб, О. М. Джужа, В. В. Василевич та ін.; за заг. ред. д. ю. н., проф., член-кореспондента НАПНрУ В. В. Коваленка. Київ: Атіка, 2011. 367 с.
- 15.Лопоха В. В. Запобігання злочинам, що вчиняються персоналом виправних колоній України : дис... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ: Інститут адвокатури України, 2016. 224 с.
- 16.Лугіна Н., Кравченко А., Кубишина А. Рецидивна злочинність у Китаї. *Публічне право*. 2020. № 4 (40). С. 110-116.
- 17.Меркулова В.О. Жінка як суб'єкт кримінальної відповідальності : автореф. дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.08 ; Нац. акад. внутр. справ України. Київ, 2003. 33 с.
- 18.Орел Ю.В. Кримінальна відповідальність за злочини проти нормальної діяльності органів і установ Пенітенціарної служби України : [монографія] / Ю.В. Орел. Х. : ТОВ «В справі», 2016. 416 с.
- 19.Степанова Ю.П. Поняття рецидиву злочинів. Кримінальний кодекс України 2001 р.: проблеми застосування і перспективи удосконалення : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 13–15 квітня 2007 р. Ч. 1. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2007. С. 258–261.
- 20.Стрелюк Я.В. Стан наукового дослідження запобігання кримінальним правопорушенням в кримінально-виконавчих установах закритого типу України. *Юридична наука*. 2020. № 3(105). С. 71-78.
- 21.Устрицька Н. Кваліфікація повторності злочинів : монографія. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. 216 с.
- 22.Чернишов Г.М. Кримінологічна характеристика рецидивної злочинності в Україні: аналіз сучасного стану. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 6. Т.1. С. 156-160.

23. Шакур В.І. Урбанізація і злочинність : монографія. Київ : Вид. Укр. акад. внутр. справ, 1996. 256 с.

24. Юхно О.О. Генезис запобігання і припинення рецидивної злочинності у законодавстві України та окремі аспекти їх удосконалення. *Форум права*. 2011. № 3. С. 904-908.

Завдання до самостійної роботи

Тема 1 Поняття, предмет, метод та система кримінології. Історія, сучасний стан та перспективи розвитку кримінології її.

1. Завдання та функції кримінології на сучасному етапі.
2. Система кримінології як науки та навчальної дисципліни.
3. Місце кримінології серед суміжних галузей знань.
4. Кримінологія як основа розвитку наук кримінального профілю.
5. Міжнародні та вітчизняні кримінологічні установи.
6. Кримінологічні ідеї класичної школи кримінального права.
7. Біологічні теорії злочинної поведінки.
8. Соціологічні теорії злочинної поведінки.
9. Тенденції та перспективи розвитку кримінологічної науки на сучасному етапі

Тема 2 Злочинність та її основні характеристики.

1. Співвідношення між злочинністю, окремими видами (групами) злочинів і конкретними злочинами.
2. Географія злочинності. Регіональні особливості злочинності в Україні.

3. Сучасні проблеми статистичного аналізу злочинності.
4. Кримінологічний аналіз злочинності в Україні в радянський період: стан, динаміка, структура, географічні закономірності її розповсюдження.
5. Злочинність як соціально-правовий феномен.
6. Функції злочинності.
7. Засоби виявлення латентної злочинності.

Тема 3. Детермінація злочинності

1. Комплексний підхід до вивчення причин злочинності.
2. Багатофакторний аналіз причин злочинності.
3. Теорія віддаленої та безпосередньої причини.
4. Основні підходи до вивчення причин та умов злочинності у вітчизняній кримінології.
5. Діалектика взаємодії причин та умов злочинності у вітчизняній кримінології.

Тема 4. Кримінологічна характеристика особи злочинця

1. Співвідношення понять «людина», «індивід», «особа».
2. Філософське поняття особи. Соціальне і біологічне в структурі особи злочинця.
3. Дискусія про суспільну небезпечність особистості злочинця.
4. Психологія осіб, які вчинили злочин.
5. Типологія осіб, які вчиняють злочини, та її практичне значення.
6. Вплив характеристик особистості злочинця на індивідуалізацію покарання
7. Генеза злочинної поведінки: кримінологічна характеристика.

8. Класифікація мотивів: психологічний, юридичний та комплексний підходи.
9. Співвідношення етапів (стадій) механізму злочинної поведінки та стадій вчинення злочину за кримінальним правом.
10. Посткримінальна поведінка в механізмі злочину.

Тема 5. Віктимологія

1. Історія розвитку віктимології.
2. Визначення поняття «жертва злочину».
3. Кримінологічна класифікація жертв злочину.
4. Ввіктимності та віктимна поведінка.
5. Види віктимної поведінки в кримінології.
6. Сучасний етап та детермінанти віктимізації в Україні.
7. Віктимологічні аспекти попередження злочинності.

Тема 6. Запобігання злочинності

1. Співвідношення понять «протидія злочинності», «запобігання», «попередження», «профілактика», «контроль», «боротьба» та ін.
2. Правові засади запобігання злочинності в Україні.
3. Об'єкти та суб'єкти запобігання злочинності.
4. Організація і управління процесом запобігання злочинності.
5. Основні напрямки міжнародного співробітництва у протидії злочинності.
6. Індивідуальна профілактика злочинів.
7. Координація запобіжної діяльності суб'єктів: поняття та форми.
8. Інформаційно-аналітичне забезпечення попереджувальної діяльності.

Тема 7. Методика кримінологічних досліджень

1. Організація і методики складання індивідуального прогнозу злочинної поведінки та відповідних до нього запобіжних заходів.
2. Методи кримінологічних досліджень.
3. Вивчення кримінальних проваджень (кримінальних справ) як метод кримінологічних досліджень.
4. Анкетування в кримінології.
5. Інтерв'ювання в кримінології.
6. Психологічні методи кримінологічного дослідження.
7. Логіко-математичні методи кримінологічного дослідження.
8. Поняття плану, як документа. Структура плану.

Тема 8. Кримінологічне прогнозування та планування

1. Поняття кримінологічного прогнозування.
2. Вимоги до джерел прогнозування.
3. Завдання кримінологічного прогнозування.
4. Види кримінологічного прогнозування.
5. Кримінологічне планування.
6. Етапи кримінологічного планування.
7. Основні розділи плану боротьби зі злочинністю.
8. Види кримінологічного планування.

Тема 9. Економічна злочинність та її запобігання

1. Масштаби та темпи зростання економічної злочинності в Україні.
2. Співвідношення понять «економічна злочинність» та «тіньова економіка».

3. Кримінологічна класифікація економічних злочинів.
4. Кримінологічна характеристика осіб, які вчиняють економічні злочини.
5. Фактори, що впливають на економічну злочинність.
6. Міжнародне співробітництво у протидії економічній злочинності.

Тема 10. Організована злочинність та її запобігання

1. Стан та розвиток організованої злочинності в Україні.
2. Економічні, соціальні, організаційно-управлінські, суспільно-моральні та правові фактори організованої злочинності.
3. Суб'єкти організованої злочинної діяльності.
4. Перспективи протидії організованій злочинності в Україні.
5. Досвід країн ЄС та США у протидії організованій злочинності.

Тема 11. Корупційна злочинність в Україні та запобігання їй

1. Корупція – як форма загрози економічній безпеці сучасного суспільства.
2. Види «корупційних» злочинів.
3. Стан корупційної злочинності в Україні.
4. Фактори, що впливають на рівень корупційної злочинності.
5. Загально-кримінологічне та спеціально-кримінологічне запобігання корупційній злочинності.
6. Досвід США та країн ЄС у протидії «корупційним» злочинам.

Тема 12. Кримінологічні засади запобігання рецидивної злочинності

1. Класифікація рецидивів.

2. Кількісно-якісні показники рецидивної злочинності в Україні.
3. Специфічні причини рецидивної злочинності.
4. Особливості особи рецидивіста.
5. Перспективи запобігання рецидивній злочинності в Україні.

Орієнтовний перелік тем наукових доповідей²

1. Історія виникнення та розвитку кримінології як самостійної науки.
2. Девіації та злочинність.
3. Злочинність як різновид соціальної практики.
4. Злочинність, кримінальне правопорушення, злочин, злочинна діяльність: співвідношення понять.
5. Україна на «кримінальній» карті світу.
6. Злочинність в Україні та економічно розвинутих державах: порівняльний аналіз.
7. Злочинність в Україні в умовах правового режиму воєнного стану.
8. Злочинність та міграція населення.
9. Маргіналізація та злочинність.
10. Глобалізація і злочинність.
11. Концепція «класичної школи» причин злочинності (Ч.Бекарія, І.Бентам).
12. Теорія «конфлікту» (У.Чембліс, Е.Волд, Д.Дарендорф).
13. Теорія субкультур та злочинність неповнолітніх.
14. Теорія конфлікту культур і національно-етнічні конфлікти та злочини.

² Перелік тем наукових доповідей є орієнтовним, за погодженням з викладачем здобувач може обрати будь-яку іншу тему в межах курсу «Кримінологія».

15. Концепція стигматизації (Г.Бекер) та тенденції групової та рецидивної злочинності.
16. Соціальна диференціація та злочинність.
17. Злочинність та засоби масової інформації.
18. Криміногенна особистість.
19. Антропологічні особливості особистості злочинця.
20. Фізіологічні особливості особистості злочинця.
21. Психіатричні особливості особистості злочинця.
22. Генетичні особливості особистості злочинця.
23. Віктимологічні детермінанти злочинності в Україні
24. Кримінально-правові заходи протидії злочинності. Альтернативи покаранню.
25. Попередження вчинення злочинів як мета кримінального покарання: проблема ефективності.
26. Проблема впровадження та проведення кримінологічної експертизи нормативно-правових актів.
27. Міжнародне співробітництво у протидії злочинності: глобальний, регіональний та місцевий рівні.
28. Система запобігання злочинності в зарубіжних країнах
29. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинності у збройних силах України.
30. Кримінологічна характеристика та протидія домашньому насильству в Україні.
31. Кримінологічна характеристика та запобігання жіночій злочинності.
32. Психологічна структура жіночої злочинності.
33. Злочинність неповнолітніх: психологічні особливості.
34. Особливості кримінологічної характеристики та запобігання злочинності неповнолітніх.
35. Корупційна злочинність у суспільстві та її наслідки та ціна.

36. Корупційна злочинність в Україні: її стан та перспективи протидії.
37. Сучасні проблеми боротьби з організованою злочинністю.

Контроль навчальних досягнень

Система оцінювання навчальних досягнень здобувачів

Вид діяльності здобувача	Максимальна кількість балів	Модуль 1		Модуль 2		
		Кількість	Максимум	Кількість	Максимум	
Відвідування лекцій		5	1	5	1	
Відвідування семінарських занять		5	1	5	1	
Відвідування практичних занять		5	5	5	5	
Робота на семінарському занятті		5	5	5	5	
Робота на практичному занятті		5	5	5	5	
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)						
Виконання завдань для самостійної роботи		1	5	1	5	
Виконання модульної роботи		1	15	1	15	
Виконання ІНДЗ		1	13	1	13	
Разом						
Максимальна кількість балів						100

Форми проведення модульного контролю та критерії

оцінювання

Тривалість проведення: 2 години.

Завдання складається з:

1. Теоретична частина (питання для перевірки отриманих знань): складається з 1 запитання, яке оцінюється максимально 5 балів.

Приклад 1. Поняття кримінології, її предмет, функції та завдання.

2. Практична частина (завдання для виявлення рівня сформованості умінь та практичних навичок професійної діяльності) – максимальна оцінка 5 балів.

3. Тестові завдання – максимальна оцінка 5 балів.

Всього – максимальна оцінка 15 балів.

Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських та практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Методи проведення поточного контролю під час навчальних занять визначаються кафедрою і здійснюються шляхом усного опитування студентів, проведення контрольних робіт, виконання завдань та вирішення задач із практичних проблем. Проміжний контроль здійснюється шляхом проведення модуля (модульний контроль). Підсумковий контроль проводиться з метою оцінювання результатів навчання шляхом проведення заліку.

*Таблиця щодо оцінки знань студентів при викладанні курсу
«Кримінологія». Залік*

Бали за семінарські заняття	Бали за поточний модульний контроль 1	Бали за поточний модульний контроль 2	Самостійна робота	Загалом
60	15	15	10	(макс) 100

**Шкала відповідності оцінок
Шкала оцінювання здобувачів за
системою ECTS**

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90 – 100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82 – 89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	74 – 81 балів	Добре – в цілому добрий рівень

		знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69 – 73 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60 – 68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень балів знань (умінь)
FX	35 – 59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1 – 34 балів	Незадовільно з обов’язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

Тестові завдання

(для самостійного поглибленого контролю знань)

1. Кримінологія – це:

а) юридична наука, яка вивчає механізм учинення злочинів;

б) прикладна наука, яка вивчає злочинність та її основні характеристики

в) соціолого-правова наука, яка вивчає злочинність, особу злочинця, причини та умови, а також заходи профілактики злочинів;

г) галузь кримінального права

2. Що з перерахованого є елементом предмету кримінології:

а) поняття злочину;

б) особа злочинця;

в) показники злочинності;

г) механізм вчинення злочину.

3. До основних завдань кримінології відносяться:

а) вивчення об'єктивних і суб'єктивних факторів, які впливають на рівень, структуру, динаміку, характер злочинності, її регіональні особливості;

б) розробка наукових рекомендацій щодо розслідування злочинів;

в) кримінально-правове дослідження деяких видів злочинів;

г) вивчення об'єктивних і суб'єктивних факторів, які впливають на формування правосвідомості особи.

4. Що з перерахованого відноситься до функцій кримінології?:

а) описова, прогностична, пояснювальна;

б) охоронна, регулятивна, попереджувальна;

в) заборонна, описова, регулятивна;

г) прогностична, попереджувальна, виховна.

5. За рівнем узагальнення науково-практичної інформації кримінологія поділяється на:

а) учення про злочин, учення про особу злочинця, учення про протидію злочинності;

- б) загальну та особливу частину;
- в) загальну та спеціальну частину;
- г) загальнотеоретичні та практичні положення кримінології.

б. За предметом дослідження кримінологія складається з:

- а) учення про злочинність, учення про детермінацію злочинів, учення про особу злочинця та жертву злочинів, учення про засоби протидії злочинності;
- б) учення про злочин, учення про покарання;
- в) учення про особу злочинця, учення про механізм вчинення злочину, учення про засоби протидії злочинності;
- г) учення про злочин, учення про механізм вчинення злочину, учення про особу злочинця та жертву злочинів.

7. Що вивчає загальна частина кримінології:

- а) кримінологічну характеристику різних видів і груп злочинів;
- б) кримінально-правове походження науки кримінології;
- в) методику кримінологічних досліджень і профілактики злочинності;
- г) теоретичні основи і поняття кримінології, злочинність, причини і умови злочинності, особу злочинця і механізм злочинної поведінки, методику кримінологічних досліджень і профілактики злочинності;

8. Що вивчає особлива частина кримінології:

- а) кримінологічну характеристику різних видів і груп злочинів: корисливої й насильницької злочинності, професійної й організованої, рецидивної, економічної, злочинності неповнолітніх, тощо;
- б) кримінально-правове походження науки кримінології;
- в) методику кримінологічних досліджень і профілактики злочинності;

г) теоретичні основи і поняття кримінології, злочинність, причини і умови злочинності, особу злочинця і механізм злочинної поведінки, методика кримінологічних досліджень і профілактики злочинності;

9. Що характеризує загальний зміст науки кримінології, визначає напрями та завдання наукового дослідження?

- а) система кримінології;
- б) метод кримінології;
- в) предмет кримінології;
- г) елементи кримінології.

10. Суспільні явища, пов'язані зі злочинністю та іншими правопорушеннями, причинами й умовами виникнення злочинності, місцем і роллю особи злочинця в системі суспільних відносин, а також із вирішенням завдань щодо профілактики правопорушень – це:

- а) об'єкт кримінології;
- б) предмет кримінології;
- в) метод кримінології;
- г) система кримінології.

11. Вкажіть періоди розвитку кримінологічної науки:

- а) дореволюційний, радянський, пострадянський;
- б) класичний, філантропічний, сучасний;
- в) класичний, позитивістський, сучасний;
- г) філантропічний, політичний, сучасний.

12. Який рік традиційно вважають роком появи кримінології?:

- а) 1764;
- б) 1885;
- в) 1909;

г) 1970.

13. Широким застосуванням статистичних та інших фактичних даних про вчинені злочини характеризувався.....період розвитку кримінологічної науки

- а) класичний
- б) політичний;
- в) позитивістський;
- г) сучасний.

14. Кримінологія в Україні почала відроджуватись:

- а) наприкінці 60-х рр. ХХ ст.;
- б) на початку 50-х рр. ХХ ст.;
- в) наприкінці ХХ ст.;
- г) на початку ХХІ ст.

15. З якою подією пов'язують появу кримінології як науки?

- а) вихід книги Ч. Бекарія «Про злочини та покарання»;
- б) опублікування книги Л. Гарофало «Кримінологія»;
- в) введення у науковий обіг терміну «кримінологія» антропологом

П. Топінаром.

- г) такої події не існує.

16. У чому полягає сутність соціологічного підходу до вивчення злочинності:

- а) основна увага приділяється не особі злочинця, а усуненню пороків суспільного розвитку;
- б) дозволяє отримати точні дані про злочинність;
- в) дозволяє використовувати статистичні методи у кримінологічному аналізі;

г) основна увага приділяється визначенню матеріальної шкоди від злочинності.

17. У чому полягає сутність антропологічного підходу до вивчення злочинності:

а) основна увага приділяється не особі злочинця, а усуненню пороків суспільного розвитку;

б) дозволяє отримати точні дані про злочинність;

в) дозволяє використовувати статистичні методи у кримінологічному аналізі;

г) основна увага приділяється визначенню матеріальної шкоди від злочинності.

18. У чому полягає сутність класичної школи у кримінології:

а) основна увага приділяється не особі злочинця, а усуненню пороків суспільного розвитку;

б) у вивченні злочину, його детермінізму та покаранні як необхідності суспільного реагування на нього;

в) у вивченні причин злочинності, що лежать не у соціальних умовах, а у самому злочинцеві, його анатомічних, фізіологічних, психічних і моральних властивостях;

г) основна увага приділяється визначенню матеріальної шкоди від злочинності.

19. Яку громадську організацію, діяльність якої пов'язана з протидією злочинності, було створено в Україні в 1998 році ?

а) Спілка кримінологів України;

б) Союз правоохоронців;

в) Кримінологічна асоціація;

г) Товариство профілактики злочинів.

20. Хто з перелічених нижче сучасних кримінологів відноситься до вітчизняних?

- а) Н.Ф. Кузнєцова;
- б) І.І. Карпець;
- в) В.В. Голіна;
- г) Ю.М. Антонян.

21. Злочинність – це:

а) суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність) вчинене суб'єктом злочину;

б) вчинення злочинів переважною кількістю мешканців того чи іншого регіону;

в) сукупність злочинів та осіб, які їх вчинили на території країни;

г) соціально-правове, відносно масове, історично мінливе, суспільно небезпечне явище, що складається з сукупності злочинів та осіб, які їх вчинили, на території держави за певний час і характеризується кількісними і якісними показниками.

22. Коефіцієнт злочинності – це:

а) загальна кількість злочинів, вчинених за певний проміжок часу на певній території;

б) співвідношення інтенсивності вчинення зареєстрованих злочинів до населення у розрахунку на відповідну кількість мешканців регіону;

в) зміна рівня та структури злочинності протягом того чи того часового періоду;

г) співвідношення різних видів злочинів.

23. Показник, який відображає зміну її рівня та структури протягом того чи іншого часового періоду (рік, три роки та ін.) – це:

- а) коефіцієнт злочинності;
- б) стан злочинності;
- в) динаміка злочинності;
- г) структура злочинності.

24. Внутрішня, притаманна злочинності ознака, що розкриває її будову, окремі складові частини в загальній їх сукупності за визначений відрізок часу та на визначеній території – це:

- а) коефіцієнт злочинності;
- б) стан злочинності;
- в) динаміка злочинності;
- г) структура злочинності.

25. Питома вага злочинності – це:

- а) співвідношення інтенсивності вчинення зареєстрованих злочинів до населення у розрахунку на відповідну кількість мешканців регіону;
- б) співвідношення частини злочинності до її загальної кількості;
- в) загальна кількість злочинів, вчинених за певний проміжок часу на певній території;
- г) співвідношення різних видів злочинів.

26. Кількісно-якісний показник, який характеризує територіальну розповсюдженість і якісну відмінність чи схожість її основних показників – це:

- а) коефіцієнт злочинності;
- б) стан злочинності;
- в) динаміка злочинності;
- г) географія злочинності.

27. Рівень злочинності – це:

- а) загальна кількість скоєних злочинів та осіб, які їх вчинили, за певний проміжок часу в країні або в її окремому регіоні;
- б) співвідношення частини злочинності до її загальної кількості;
- в) загальна кількість злочинів, вчинених за певний проміжок часу на певній території;
- г) співвідношення різних видів злочинів.

28. Коефіцієнт злочинної (кримінальної) активності населення (або коефіцієнт за особами) визначається відносно заздалегідь обумовленої чисельності населення регіону у віці від..... років:

- а) 16;
- б) 14;
- в) 18;
- г) вік не має значення,

29. Характер злочинності зумовлюється:

- а) історичними, соціально-економічними змінами обстановки в країні;
- б) станом соціально-демографічної ситуації в країні (динаміка народжуваності, смертності, питома вага неповнолітніх, старіння, міграція населення, зміна соціального положення певних верств населення тощо);
- в) співвідношенням видів злочинів за домінантною мотиваційною спрямованістю (насильницькі, корисливі, корисливо-насильницькі та необережні);
- г) кількістю найбільш небезпечних злочинів у структурі злочинності, а також тим, якою є характеристика осіб, які їх скоїли.

30. Які є рівні латентності :

- а) низький і помірний;
- б) середній і високий;
- в) помірний і середній;

г) низький, середній, високий.

31. Латентна злочинність поділяється на такі види:

- а) природна, проміжна, штучна;
- б) прихована, відома, не зареєстрована;
- в) реальна, прихована, змішана;
- г) визначена, не визначена, не відома

32. Причини злочинності – це:

- а) негативні явища, що не породжують злочинність, але й не перешкоджають її існуванню у суспільстві;
- б) явища, які суттєво впливають на злочинність;
- в) негативні явища, які породжують злочинність як свій безпосередній наслідок;
- г) зв'язок між умовою і обставиною.

33. Умови злочинності – це:

- а) негативні явища, що не породжують злочинність, але сприяють створенню причини, супроводжують її та не перешкоджають настанню наслідку-злочину;
- б) явища, які суттєво впливають на злочинність;
- в) негативні явища, які породжують злочинність як свій безпосередній наслідок;
- г) зв'язок між причиною і обставиною.

34. За природою причини й умови поділяються на:

- а) загальні, особливі, поодинокі;
- б) об'єктивні та суб'єктивні;
- в) внутрішні та зовнішні;
- г) державні, регіональні, місцеві.

35. За рівнем функціонування виділяють причини й умови:

- а) об'єктивні та суб'єктивні;
- б) внутрішні та зовнішні;
- в) загальні, особливі, поодинокі;
- г) державні, регіональні, місцеві.

36. За джерелами причини й умови бувають

- а) загальні, особливі, поодинокі;
- б) об'єктивні та суб'єктивні;
- в) внутрішні та зовнішні;
- г) державні, регіональні, місцеві.

37. Що з перерахованого відноситься до об'єктивних умов та причин злочинності?:

- а) рівень освіти;
- б) стан економіки;
- в) рівень свідомості;
- г) сімейний стан.

38. Що з перерахованого відноситься до суб'єктивних умов та причин злочинності?:

- а) стан економіки;
- б) ціннісні орієнтири особи;
- в) суспільний лад;
- г) стан екології.

39. Альтернативні легальним норми, інститути та форми діяльності, що дестабілізують систему суспільних відносин та санкціонують порушення правових приписів і кримінально-правових заборон – це:

- а) причини злочинності;
- б) умови злочинності;
- в) фонові явища;
- г) детермінанти злочинності.

40. Найбільш загальна категорія, що характеризує залежність одних явищ, процесів і станів від інших, свідчить про зв'язок між речами та явищами – це:

- а) причинно-наслідковий зв'язок;
- б) детермінація;
- в) причина;
- г) умова.

41. Під особою злочинця в кримінології розуміють:

- а) ім'я та прізвище людини яка вчинила злочин;
- б) темперамент злочинця і його звички;
- в) сукупність усіх криміногенних якостей, які обумовили злочинну поведінку;

г) сукупність соціально значущих ознак, властивостей, зв'язків особи, яка вчинила злочин, у поєднанні з іншими не особистісними умовами і обставинами, що вплинули на її злочинну поведінку.

42. До якої групи ознак особи злочинця відносяться вольові якості:

- а) соціально-демографічних;
- б) морально-психологічних;
- в) кримінально-правових;
- г) соціально-рольових.

43. До якої групи ознак особи злочинця відноситься форма співучасті у злочині:

- а) соціально-демографічних;
- б) морально-психологічних;
- в) кримінально-правових;
- г) соціально-рольових.

44. До соціально-демографічних ознак особи злочинця відносяться:

- а) освіта;
- б) пенсіонер;
- в) сільський житель;
- г) осудність.

45. До ознак соціального становища особи злочинця відносяться:

- а) вік;
- б) стать;
- в) держслужбовець;
- г) переселенець.

46. До ознак характеру злочинної діяльності відносяться:

- а) вчинення злочину неповнолітнім;
- б) вчинення злочину групою осіб;
- в) вчинення особливо тяжкого злочину;
- г) вчинення злочину проти основ національної безпеки.

47. До ознак стану особи в момент вчинення злочину:

- а) сімейний стан;
- б) стан осудності;
- в) стан неосудності;
- г) стан алкогольного сп'яніння.

48. За характером вчинених злочинів виокремлюють такі типи злочинців

- а) насильницькі, корисливі, необережні;
- б) насильницько-корисливі, ситуативні, необережні;
- в) випадкові, ситуативні, злісні;
- г) умисні, необережні, ситуативні.

49. За глибиною та стійкістю антисоціальності особи виокремлюють таких злочинців:

- а) насильницькі, корисливі, необережні;
- б) насильницько-корисливі, ситуативні, необережні;
- в) випадкові, ситуативні, злісні;
- г) умисні, необережні, ситуативні.

50. Віктимологія – це:

а) напрямок кримінології, що вивчає систему негативних соціально значимих властивостей, зв'язків і відносин, які поєднані із зовнішніми умовами та обставинами характеризують людину винну у вчиненні злочину;

б) напрямок кримінології, що вивчає кількісну та якісну характеристики жертв злочинів, закономірності їхніх взаємовідносин зі злочинцями, з метою вдосконалення форм і методів запобігання злочинності.

в) сукупність обставин, пов'язаних з особистістю й поведженням жертви, що формують її як таку, сприятливих її віктимізації в певних умовах зовнішнього середовища;

г) напрямок кримінології, що вивчає систему заходів протидії злочинності.

51. Віктимність це:

- а) розподіл за групами, з урахуванням визначених критеріїв;

- б) кількісні і якісні характеристики особи потерпілого;
- в) ступінь соціальної деформації жертви злочину;
- г) така соціально-психологічна сукупність рис особи, що зумовлює високу ймовірність стати об'єктом злочинного посягання.

52. Жертва у кримінології – це:

- а) система негативних соціально значимих властивостей, зв'язків і відносин, які поєднані із зовнішніми умовами та обставинами характеризують людину винну у вчиненні злочину;
- б) людина або певна спільність людей у будь-якій формі їхньої інтеграції, яким заподіяний злочином моральний, фізичний або матеріальний збиток;
- в) біологічні або психіатричні властивості;
- г) вчення в кримінології, що містить сукупність знань про жертву.

53. Латентна жертва це:

- а) злочини, що не реєструються через неусвідомлення самим потерпілим факту вчинення злочину відносно нього;
- б) злочини, що не знайшли відображення в офіційних статистичних звітах;
- в) особа, яка реально постраждала від злочину, але з певних причин цей факт залишився прихованим від офіційного обліку;
- г) злочини, що не реєструються тому, що вони не виявлені правоохоронними органами.

54. Індекс віктимізації характеризує:

- а) співвідношення питомої ваги жертв злочинів певної статевої, вікової або соціальної групи в їхньому загальному числі до питомої ваги цієї ж групи в загальній чисельності населення;
- б) поведінку жертви до, підчас і після вчинення злочину;

в) кількісна характеристика, яка вимірюється в абсолютних величинах сумою вчинених злочинів і осіб, що їх вчинили, за певний проміжок часу на визначеній території;

г) показник поширення злочинності в регіоні, що визначається відношенням кількості злочинів (злочинців).

55. Віктимі фактори це:

а) сукупність причин, що формують особу з підвищеним віктимним потенціалом;

б) сукупність обставин, пов'язаних з особистістю й поведінням жертви, що формують її як таку, сприятливих її віктимізації в певних умовах зовнішнього середовища;

в) система, що формує потенційну жертву та потенційного злочинця;

г) збиток, що був заподіяний (фізичний, матеріальний, моральний) злочином.

56. Віктимна ситуація це:

а) життєва ситуація, що складається у зв'язку з характеристиками особи чи поведінкою потенційної жертви, коли виникає реальна можливість заподіяння їй шкоди;

б) підвищена здатність через ті або інші обставини ставати жертвою злочину;

в) система негативних соціально значимих властивостей, зв'язків і відносин, які поєднані із зовнішніми умовами та обставинами характеризують людину винну у вчиненні злочину;

г) сукупність причин формування особи з підвищеними віктимними якостями.

57. Віктимізація це:

- а) процес перетворення особи чи групи осіб на реальну жертву, а також результат такого процесу;
- б) підвищена здатність ставати жертвою злочину;
- в) сукупність обставин, пов'язаних з особистістю та поведінкою жертви;
- г) процес перетворення в злочинця.

58. Віктимологічна профілактика – це:

- а) це сукупність державних і громадських заходів, спрямованих на запобігання злочинності;
- б) система цілеспрямованого, організованого, з урахуванням педагогічних вимог виховного впливу на свідомість, почуття, волю особи, що профілакується, з метою усунення, нейтралізації, блокування у неї негативних і, одночасно, формування позитивних якостей, стереотипів і звичок законослухняної поведінки
- в) це сукупність державних і громадських заходів, спрямованих на запобігання злочинності через зниження в населення загалом або в конкретних громадян ризику стати жертвою злочинних посягань;
- г) сукупність державних органів, громадських організацій та громадян, які цілеспрямовано здійснюють управління, планування і виконання профілактичних заходів, мають у зв'язку з цим відповідні права і несуть відповідальність за кінцевий результат.

59. Протидія злочинності – це:

- а) система кримінально-правових, кримінально-процесуальних і кримінально-виконавчих інститутів в країні;
- б) концепція протидії злочинності, покликана забезпечити досягнення позитивного практичного результату від її реалізації;

в) історично надбана та така, що розвивається у нових соціальних умовах, система об'єктивних і суб'єктивних передумов зменшення злочинності, а також комплекс державних і громадських заходів, спрямованих на припинення, нейтралізацію (усунення) причин і умов, що породжують дане явище й сприяють його існуванню у суспільстві;

г) систематично здійснюваний цілеспрямований запобіжний вплив на окремих громадян, що ведуть антигромадський спосіб життя, як у їх власних інтересах, так і в інтересах суспільства.

60. Рівні протидії злочинності:

а) загальний та спеціальний;

б) загальносоціальний, спеціально-кримінологічний та індивідуальний;

в) загальносоціальний та спеціально-кримінологічний;

д) ранній та безпосередній.

61. Спеціально-кримінологічна профілактика:

а) комплекс перспективних соціально-економічних і культурно-виховних заходів, спрямованих на подальший розвиток та вдосконалення суспільних відносин і усунення або нейтралізацію разом з тим причин та умов злочинності;

б) включає в себе сукупність заходів спеціально направлених і цілеспрямованих на боротьбу зі злочинністю, які здійснюються органами, підприємствами, організаціями, установами, що мають функції, закріплені у нормативно-правових актах, пов'язані з цією боротьбою;

в) система цілеспрямованого, організованого, з урахуванням педагогічних вимог виховного впливу на свідомість, почуття, волю особи, що профілакується, з метою усунення, нейтралізації, блокування у неї негативних і, одночасно, формування позитивних якостей, стереотипів і звичок законослухняної поведінки;

г) вся соціально позитивна діяльність суспільства й держави (політична, економічна, моральна й ін.), що створює основу для зменшення негативних і антигромадських проявів у суспільстві.

62. До завдань профілактики злочинів відноситься:

а) систематичне виявлення і аналіз явищ, процесів, факторів, ситуацій, що сприяють злочинам;

б) вплив на причини злочинних проявів та їх умови;

в) вплив на негативні обставини безпосереднього соціального оточення (мікросередовище) особи, що формують мотивацію злочинної поведінки;

г) вплив на особу, здатну завдяки громадському способу життя скоїти злочин або продовжити злочинну діяльність.

63. Профілактика злочинності це:

а) засіб підтримання належного правопорядку;

б) ефективний спосіб боротьби зі злочинністю;

в) соціально-правовий процес, що обмежує або ліквідує чинники, які детермінують злочинність;

г) один із етапів протидії злочинності.

64. Загальна профілактика злочинів це:

а) запобіжна діяльність, що здійснюється до окремих груп у суспільстві;

б) комплекс перспективних соціально-економічних і культурно-виховних заходів, спрямованих на подальший розвиток та вдосконалення суспільних відносин і усунення або нейтралізацію разом з тим причин та умов злочинності.;

в) діяльність, спрямована на виявлення осіб, здатних вчинити злочин, і проведення з ними відповідної профілактичної роботи;

г) профілактична діяльність щодо антисуспільної поведінки.

65. Індивідуальна профілактика злочинів це:

а) система цілеспрямованого, організованого, з урахуванням педагогічних вимог виховного впливу на свідомість, почуття, волю особи, що профілакується, з метою усунення, нейтралізації, блокування у неї негативних і, одночасно, формування позитивних якостей, стереотипів і звичок законослухняної поведінки;

б) правове забезпечення утримання окремих членів суспільства від злочинних дій;

в) недопущення порушення норм кримінального права членами суспільства;

г) сукупність заходів спрямованих на недопущення хуліганських дій окремих осіб.

66. Система профілактики злочинів це:

а) сукупність державних органів, громадських організацій та громадян, які цілеспрямовано здійснюють управління, планування і виконання профілактичних заходів, мають у зв'язку з цим відповідні права і несуть відповідальність за кінцевий результат;

б) використання різноманітних форм, методів і засобів профілактики, спрямованих на злочинність і фактори, що її обумовлюють;

в) використання форм, методів і засобів профілактичної діяльності, розроблених та рекомендованих наукою;

г) сукупність органів та установ, які здійснюють профілактичні заходи.

67. Одним з основних завдань профілактики є:

а) обмеження дії негативних явищ і процесів, взаємопов'язаних зі злочинністю;

б) вивчення чинників, що призводять до формування особи злочинця та реалізації злочинних намірів;

- в) нейтралізація детермінантів злочинних проявів;
- г) припинення злочинної діяльності окремих осіб.

68. Суб'єкти профілактичної діяльності це:

- а) особа правопорушника та умови її формування;
- б) злочинність, як соціальне явище та її детермінанти;
- в) державні органи, установи, громадські організації і формування та їх представники, а також окремі громадяни;
- г) правоохоронні органи.

69. Судження про майбутній рівень, структуру та динаміку злочинності, про небезпеку вчинення злочину конкретною особою, а також про детермінанти злочинності й засоби впливу на неї – це:

- а) кримінологічний прогноз;
- б) кримінологічне планування;
- в) протидія злочинності;
- г) основа профілактики злочинності.

70. Вимоги до кримінологічного прогнозування:

- а) неупередженість, наочність, точність;
- б) обґрунтованість, етичність, надійність
- в) неупередженість, обґрунтованість, надійність;
- г) обґрунтованість, законність, етичність.

71. Визначенні ймовірності вчинення конкретною особою злочину чи, навпаки, її виправлення та відмови від злочинної діяльності – це:

- а) кримінологічне прогнозування;
- б) індивідуальне прогнозування;
- в) індивідуальна профілактика;
- г) спеціальне попередження.

72. Кримінологічне планування – це:

а) цілеспрямований процес розробки плану, в якому на основі цілей і завдань боротьби зі злочинністю окреслюються шляхи й засоби їх досягнення, нормативне, інформаційне, організаційне, методичне та ресурсне забезпечення на визначений термін;

б) діяльність, що дозволяє зробити систему профілактики злочинів раціональною, системною, ефективною;

в) колективне складання плану як за колом учасників, так і за колом його виконавців;

г) це різновид управлінського рішення, поданого у вигляді системи взаємопогоджених і взаємопов'язаних заходів, які потрібно здійснити у встановленій послідовності та визначені строки з метою досягнення поставлених цілей.

73. Визначте співвідношення понять «планування» та «прогнозування»:

а) ці поняття не можна порівнювати;

б) планування є складовою частиною прогнозування;

в) прогнозування є складовою частиною планування;

г) ці поняття тотожні.

74. Які основні методи використовуються при проведенні кримінологічного прогнозування:

а) експертних оцінок, порівняння, вивчення документів, аналіз статистичних даних;

б) моделювання, екстраполяції та експертних оцінок;

в) спостереження, моделювання, експертних оцінок;

г) аналіз статистичних даних, вивчення документів та моделювання.

75. Що таке прогнозування злочинності:

- а) одна з функцій кримінології;
- б) імовірне судження про майбутній стан злочинності;
- в) система знань про майбутній стан злочинності;
- г) процес отримання та аналізу інформації з метою визначення майбутнього стану злочинності.

76. На який строк розробляються поточні плани:

- а) до 1-го року;
- б) від 1 до 2 років;
- в) від 3 до 5 років;
- г) понад 5 років.

77. На який строк розробляються короткострокові плани:

- а) до 1-го року;
- б) від 1 до 2 років;
- в) від 3 до 5 років;
- г) понад 5 років.

78. На який строк розробляються середньострокові плани:

- а) до 1-го року;
- б) від 1 до 2 років;
- в) від 3 до 5 років;
- г) понад 5 років.

79. На який строк розробляються довгострокові плани:

- а) до 5 років;
- б) від 1 до 2 років;
- в) від 5 до 10 років;

г) понад 5 років³.

Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю

1. Поняття та визначення кримінології як науки. Предмет науки і його характеристика.
2. Місце кримінології в системі правових наук. Зв'язок кримінології з суспільними та природничими науками.
3. Методологія, функції та завдання кримінології.
4. Система кримінологічної науки.
5. Виникнення та розвиток кримінології як самостійної науки.
6. Біологічні концепції причин злочинності. Позитивізм у кримінології (Ч. Ломброзо, Е. Феррі).
7. Соціальні концепції причин злочинності: загальна характеристика.
8. Психологічні та психіатричні теорії причин злочинності.
9. Теорія аномії і її значення для сучасного розуміння причин злочинності. Інтераціоналізм у кримінології. Теорія конфлікту. Теорія стигматизації та диференційного зв'язку.
10. Розвиток кримінології в Україні за радянських часів.
11. Сучасний стан кримінології в Україні.
12. Злочинність : поняття, ознаки та визначення. Відмінність злочинності від злочину.
13. Кількісні показники вимірювання злочинності як соціально правового явища. Якісні показники вимірювання злочинності. Структура, характер, географія, ціна й інші показники.
14. Поняття латентної злочинності та її різновиди. Негативні наслідки латентної злочинності. Способи визначення латентної злочинності.

³ Тестові завдання викладено на основі: Навчально-методичний комплекс з курсу «Кримінальне право України. Загальна частина». Харків, 2019. – 144с.

15. Загальна характеристика сучасної злочинності в Україні (основні риси та тенденції).

16. Поняття кримінологічної детермінації. Основні причини й умови (чинники) сучасної злочинності в Україні.

17. Причини й умови окремого (одиночного) злочину: визначення та характеристика.

18. Умови, що сприяють учиненню злочинів та умови, що сприяють досягненню злочинного результату (пияцтво, алкоголізм, наркоманія, токсикоманія, проституція та ін.).

19. Обставини несприятливого морального формування особи як джерело індивідуальної злочинної поведінки.

20. Конкретна життєва ситуація, її види та місце в механізмі окремого злочину. Привід і зачіпка до вчинення злочину.

21. Поняття особи злочинця та співвідношення із суміжними поняттями (особою підозрюваного, обвинуваченого та ін.).

22. Структура особи злочинця. Основні риси кримінологічної характеристики.

23. Співвідношення соціального та біологічного в структурі особи злочинця.

24. Типологія злочинців.

25. Віктимологія як кримінологічне вчення про жертву злочину та складова частина кримінологічної науки.

26. Предмет, завдання та система кримінологічної віктимології.

27. Віктимізація та віктимність. Поняття та кримінологічне значення віктимності. Поняття та чинники віктимізації.

28. Типологія та класифікація жертв злочинів. Жертва злочину та суміжні поняття.

29. Поняття, визначення, цілі та структура запобігання злочинності.

30. Класифікація запобіжних заходів за масштабом, об'єктами, суб'єктами, призначеністю.

31. Загальносоціальне запобігання злочинності, поняття та характеристика заходів.

32. Спеціально-кримінологічне запобігання злочинності, поняття та загальна характеристика.

33. Індивідуальна профілактика злочинної поведінки.

34. Об'єкт запобігання злочинності. Криміногенність об'єкта. Класифікація об'єктів.

35. Суб'єкти запобігання злочинності, визначення, ознаки, поняття та загальна характеристика. Система суб'єктів запобігання злочинності в Україні.

36. Правоохоронні органи як суб'єкти запобігання злочинності, їх завдання та загальна характеристика діяльності.

37. Міжнародна боротьба з тероризмом. Транснаціональні та транскордонні злочини.

38. Методологія і методика кримінологічної науки: поняття, відмінність цих понять. Загальна характеристика і класифікація методів кримінологічних досліджень.

39. Загальні та спеціальні методи кримінологічних досліджень, їх класифікація. Етапи кримінологічного дослідження.

40. Статистичні методи збору, аналізу кримінологічної інформації. Суцільне та вибіркоче кримінологічне дослідження. Основні умови вибірки, обсяг вибірки, правила вибірки. Похибка репрезентативності.

41. Конкретно-соціологічні методи збору кримінологічної інформації. Анкетний метод збору інформації. Інтерв'ю як метод кримінологічних досліджень. Спостереження в кримінології.

42. Психологічні методи, що застосовуються в кримінологічних дослідженнях.

43. Вивчення документів як метод одержання кримінологічної інформації. Узагальнення й аналіз кримінологічної інформації.

44. Поняття, види та методи кримінологічного прогнозування (метод екстраполяції та експертних оцінок).

45. Поняття, завдання та види кримінологічного планування (державне та регіональне планування). Етапи кримінологічного планування.

46. Взаємозв'язок злочинності та «фонових» явищ (пияцтво, корупція, наркоманія, токсикоманія, проституція та ін.), які її детермінують.

47. Кримінологічна характеристика рецидивної злочинності та її запобігання.

48. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинам у сфері службової та професійної діяльності.

49. Поняття та кримінологічна характеристика професійної злочинності. Детермінація (причини, умови) та запобігання професійній злочинності.

50. Кримінологічна характеристика, детермінація та запобігання злочинів, що вчинені жінками.

51. Кримінологічна характеристика організованої злочинності. Детермінація (причини, умови) та запобігання організованій злочинності.

52. Кримінологічна характеристика корупції як соціального та правового явища в Україні. Загальносоціальні та спеціально-кримінологічні заходи запобігання економічній злочинності.

53. Кримінологічна характеристика злочинів проти власності. Детермінація та заходи запобігання злочинів проти власності.

54. Кримінологічна характеристика насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи. Детермінанти та заходи запобігання насильницьким злочинам проти життя та здоров'я особи.

55. Кримінологічна характеристика злочинів, учинених з необережності, запобігання їм. Загальна характеристика. Детермінація та заходи запобігання злочинності з необережності.

56. Кримінологічна характеристика злочинності неповнолітніх. Детермінація та запобігання злочинності неповнолітніх.

57. Кримінологічна характеристика, детермінація злочинів проти громадської безпеки. Бандитизм і заходи щодо запобігання йому.

58. Кримінологічна характеристика, детермінація та запобігання злочинам у сфері незаконного обігу наркотичних засобів.

59. Насильство в сім'ї: визначення, різновиди, причини й умови та заходи запобігання його злочинним проявам.

60. Кримінологічна характеристика злочинності проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, причини й умови та заходи із запобігання їм.

Рекомендовані джерела

1. Конституція України від 28.06.1996 р. Відом. Верхов. Ради України. 1992. № 30.
2. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII. Відом. Верхов. Ради України. 2015. № 40-41. Ст. 379.
3. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-XII. Відом. Верхов. Ради України. 1992. № 22. Ст. 303.
4. Про національну безпеку України: Закон України від 21 черв. 2018 р. № 2469-VIII. Офіц. вісн. України. 2018. № 31. Ст. 241.
5. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30 черв. 1993 р. № 3342-XII. Офіц. вісн. України. 1993. № 35. Ст. 358.
6. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі: Закон України від 01 груд. 1994 р. № 264/94- ВР. Відом. Верхов. Ради України. 1994. № 52. Ст. 455.
7. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII. Відом. Верхов. Ради України. 2015. № 2–3. Ст. 12.
8. Про соціальну адаптацію осіб, які відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк: Закон України від 10 лип.

- 2003 р. № 1104-IVю Відом. Верхов. Ради України. 2003. № 45. Ст. 358.
9. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону: Закон України від 22 черв. 2000 р. № 1835-III. Офіц. вісн. України. 2000. № 30. Ст. 242.
 10. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 5 жовт. 2000. № 48. Ст. 409.
 11. Про захист суспільної моралі: Закон України від 20 листоп. 2004 р. № 11296. Офіц. вісн. України. 2003. № 52. Ч. 2. Ст. 2736.
 12. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 грудня 2017 р. № 2229-VIII. ВВР. 2017. № 5. Ст. 35.
 13. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей : Закон України від 24 січ. 1995 р. № 2095-ВР. Відом. Верх. Ради України. 1995. № 6. Ст. 35.
 14. Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12 листопада 2015 р. № 794-VIII. Голос України. 2015. № 7 (16 января). С. 7.
 15. Про державну службу : Закон України від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII. Відом. Верхов. Ради України 2016. № 4. Ст. 43.
 16. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII. Відом. Верхов. Ради України. 2014. № 49. Ст. 2056.
 17. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки (Антикорупційна стратегія на 2021-2025 роки): Закон України від 20 червня 2022 р. № 2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>
 18. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1698-VII. Відом. Верхов. Ради України. 2014. № 47. Ст. 2051.
 19. Про очищення влади : Закон України від 16 вересня 2014 р. № 1682-VII. Відом. Верхов. Ради України. 2014. № 44. Ст. 2041.

20. Бандурка О. М. Протидія злочинності та профілактика злочинів: моногр. / О. М. Бандурка, О. М. Литвинов. – Х. : ХНУВС, 2011. – 308 с.
21. Батиргареєва В. С. Рецидивна злочинність в Україні: соціально- правові та кримінологічні проблеми: монографія / В. С. Батиргареєва. – Х.: Право, 2009. – 576 с.
22. Бойко А. М. Детермінація економічної злочинності в Україні в умовах переходу до ринкової економіки (теоретико- кримінологічне дослідження): монографія / А. М. Бойко. – Л. : ЛНУ ім. Івана Франко, 2008. – 380 с.
23. Велика українська кримінологічна енциклопедія. У 2 т. Т. 2: М-Я / редкол.: В.В. Сокурєнко (голова), О.М. Бандурка (співголова) та ін. ; наук. ред. О.М. Литвинов. Харків : Факт, 2021. 870 с.
24. Голіна В. В. Запобігання злочинності в Україні: навч. посіб. / В. В. Голіна, М. Ю. Валуйська. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2007. – 107 с.
25. Голіна В. В. Світова злочинність: сучасні тенденції та стратегії протидії / В. В. Голіна, М. Г. Колодяжний // Вісн. акад. правових наук. – 2015. – №2. – С. 92–100.
26. Головкін Б.М. Кримінологія : підручник. Харків : «Право», 2020. 384 с.
27. Головкін Б. М. Кримінологічні проблеми умисних вбивств і тяжких тілесних ушкоджень, що вчиняються у сімейно-побутовій сфері / Б. М. Головкін. – Х.: Нове слово, 2004. – 252 с.
28. Головкін Б. М. Корислива насильницька злочинність в Україні: феномен, детермінація, запобігання: моногр. / Б. М. Головкін. – Х.: Право, 2011. – 432 с.
29. Даньшин І. М. Усталені форми злочинності (кримінологічний нарис) / І. М. Даньшин. – Х.: Акта, 2002. – 147 с.
30. Державне програмування і регіональне планування заходів запобігання злочинності в Україні / В. В. Голіна, С. Ю. Лукашевич, М. Г. Колодяжний; за заг. ред. В. В. Голіни. – Х.: Право, 2012. – 304 с.

31. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3-х кн. / А. П. Закалюк. – К.: Ін юре, 2007. – Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. – 2007. – 424 с.
32. Запобігання злочинності (теорія і практика): навч. посіб. / В. В. Голіна. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2011. – 120 с.
33. Зелінський А. Ф. Кримінологія : навч. посіб. / А. Ф. Зелінський. – Х. : Рубікон, 2000. – 240 с.
34. Зелінський А. Ф. Кримінальна психологія / А. Ф. Зелінський. – К.: Юринком Інтер, 1999. – 240 с.
35. Злочинність у паливно-енергетичній сфері України: кримінологічна характеристика та запобігання: монографія / за ред. Б. М. Головкина. – Х. : Право, 2013. – 248 с.
36. Кальман О. Г. Стан і головні напрямки попередження економічної злочинності в Україні: теоретичні та прикладні проблеми: монографія / О. Г. Кальман. – Х.: Гімназія, 2003. – 352 с.
37. Колодяжний М. Г. Насильницькі вимагання майна в Україні: кримінологічна характеристика, детермінація та запобігання / М. Г. Колодяжний; за ред. В. В. Голіни. – Х.: Кроссрууд, 2010. – 288 с.
38. Конгресси ООН по предупреждению преступности и уголовному правосудию в 3-х т. Сб. док. / сост. и вступ. ст. В. В. Голина и М. Г. Колодяжний. – К. : Право Украины, 2012. – 30 д.а.
39. Костенко О. М. Культура і закон – у протидії злу: монографія / О. М. Костенко. – К.: Атіка, 2008. – 352 с.
40. Кримінологічна характеристика злочинів проти життя та здоров'я особи, що вчиняються неповнолітніми / В. В. Голіна, В. П. Ємельянов, С. Ю. Лукашевич та ін. ; за заг. ред. В. В. Голіни. – Х. : Кроссрууд, 2007. – 156 с.
41. Кримінологічні проблеми попередження злочинності неповнолітніх у великому місті: досвід конкретно-соціологічного дослідження:

- монографія / за заг. ред. В. В. Голіни, В. П. Ємельянова. – Х. : Право, 2006. – 292 с.
- 42.Кримінологічна віктимологія : навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Джужи. – К. : Атіка, 2006. – 352 с.
- 43.Кримінологія : підручник / В. В. Голіна, Б. М. Головкін, М. Ю. Валуйська та ін. ; за ред. В. В. Голіни, Б. М. Головкіна. – Х. : Право, 2014. – 440 с.
- 44.Кулик О. Г. Злочинність в Україні на початку ХХІ століття : монографія / О. Г. Кулик. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – 272 с.
- 45.Литвинов О. М. Віктимізація: фактори, аналіз, заходи протидії : навч. посіб. / О. М. Литвинов. – Х.: ХНУВС, 2009. – 72 с.
- 46.Лукаш А. С. Зґвалтування: кримінологічна характеристика, детермінація та попередження: моногр. / А. С. Лукаш. – Х.: Право, 2008. – 256 с.
- 47.Лукашевич С. Ю. Попередження злочинності засуджених в місцях позбавлення волі: моногр. / С. Ю. Лукашевич. – Х.: СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2006. – 104 с.
- 48.Мошак Г. Г. Використання засобів приватного права у запобіганні злочинності / Г. Г. Мошак. – Х. : Кроссруд, 2010. – 196 с.
- 49.Наркозлочинність: кримінологічна характеристика та запобігання: наук.-практ. посіб. / А. А. Бова, В. І. Женунтій, А. Н. Закалюк та ін. ; за заг. ред. А. П. Закалюка. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 296 с.
- 50.Невмержицький Є. В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії : монографія / Є. В. Невмержицький. – К. : КНТ, 2008. – 368 с.
- 51.Оболенцев В. Ф. Латентна злочинність: проблеми теорії та практики попередження / В. Ф. Оболенцев. – Х.: СПД ФО Вапнярчук Н. М., 1. 2005. – 128 с.
- 52.Теоретичні основи забезпечення якості кримінального законодавства та правозастосовчої діяльності у сфері боротьби зі злочинністю :

- монографія / за заг. ред. В. І. Борисова, В. С. Зеленецького. – Х.: Право, 2011. – 344 с.
53. Потерпілий від злочину (міждисциплінарне правове дослідження) / за заг. ред. Ю. В. Бауліна, В. І. Борисова. – Х. : Кроссруд, 2008. – 364 с.
54. Проблеми забезпечення ефективності діяльності органів кримінального переслідування в Україні: монографія / за заг. ред. В. І. Борисова, В. С. Зеленецького. – Х. : Право, 2010. – 400 с.
55. Проблеми адаптації законодавства України у сфері протидії злочинності до законодавства Європейського Союзу: монографія / за заг. ред. О. Ю. Шостко. – К. : Право України, 2012. – 250 с.
56. Профілактика злочинів : підручник / О. М. Джужа, В. В. Василевич, О. Ф. Гіда та ін.; за заг. ред. О. М. Джужи. – К.: Атіка, 2011. – 720 с.
57. Теоретичні основи забезпечення якості кримінального законодавства та правозастосовчої діяльності у сфері боротьби зі злочинністю: моногр. / за заг. ред. В. І. Борисова, В. С. Зеленецького. – Х.: Право, 2011. – 344 с.
58. Шаkun В. І. Суспільство і злочинність / В. І. Шаkun. – К. : Атіка, 2003. – 784 с.
59. Шлях до кримінології. Пам'яті А. П. Закалюка: зб. матеріалів. – К.; Запоріжжя : КПУ, 2010. – 188 с.

12. Інформаційні ресурси

Офіційний портал Верховної Ради України: <http://www.rada.gov.ua/>

Президент України: <http://www.president.gov.ua/>

Кабінет Міністрів України: <http://www.kmu.gov.ua/control/>

Міністерство внутрішніх справ України: <https://www.npu.gov.ua/uk/>

Генеральна прокуратура України: www.gp.gov.ua/

Національна поліція України: <http://npu.gov.ua>

Патрульна поліція України: <http://patrol.police.gov.ua/>

Міністерство юстиції України: <https://minjust.gov.ua/ua>

Державна фіскальна служба України: <http://sfs.gov.ua/>

Служба безпеки України: <https://ssu.gov.ua/>

Рада національної безпеки і оборони України: www.rnbo.gov.ua/

Комітет Верховної Ради України з питань правової політики та правосуддя: <http://kompravpol.rada.gov.ua/>

Комітет Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності: <http://komzakonpr.rada.gov.ua/>

Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин: <http://kompravlud.rada.gov.ua/>

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини: <http://www.ombudsman.gov.ua/>

Конституційний Суд України: <http://www.ccu.gov.ua/>

Верховний Суд України: <http://www.scourt.gov.ua/>

Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ: <http://www.sc.gov.ua/>

Європейський суд з прав людини: <http://www.echr.coe.int/>

Українська Гельсінська спілка з прав людини: <http://helsinki.org.ua/>

Харківська правозахисна група: <http://khpg.org/>

Центр політико-правових реформ: <http://pravo.org.ua/>

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: <http://www.nbuv.gov.ua/>

Національна юридична бібліотека: www.nbuv.gov.ua/node/622

Наукова бібліотека імені М. Максимовича: www.library.univ.kiev.ua/ukr/title4.php3

Бібліотека Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого: <http://library.nlu.edu.ua>

Бібліотека Київського національного університету ім. Тараса Шевченка: <http://www.scilib.univ.kiev.ua>

Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія»: <http://www.library.ukma.edu.ua/>

Центральна наукова бібліотека ХНУ імені В. Н. Каразіна: <http://www->

library.univer.kharkov.ua/

Бібліотека Харківського національного університету внутрішніх справ:
<http://lib.univd.edu.ua/>

Наукова бібліотека ЛНУ ім. Івана Франка: <http://library.lnu.edu.ua/bibl/>

Бібліотека Національної академії внутрішніх справ:
<http://www.naiu.kiev.ua/biblio/>

Наукова бібліотека Національного університету «Одеська юридична академія»: <http://library.onua.edu.ua/uk/>

Наукова бібліотека Академії адвокатури України: <http://e-lib.aau.edu.ua/>

Наукова бібліотека Університету державної фіскальної служби
України: <http://library.asta.edu.ua/>

Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка:
<http://korolenko.kharkov.com/>

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
Протокол № 2 від 15.02.2023 р.

Видано за рахунок укладачів

©Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди

© Павленко Т. А., Корабель М.Г.

Ум. друк. арк. 4,5